

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	ФІНАНСИ
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа і страхування»

Форма навчання: _____ очна _____
очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «**Вплив фінансової децентралізації на розвиток місцевих бюджетів (за матеріалами Вінницької міської ради)**»

здобувача _____ Веселюка Мирослава Вячеславовича _____
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: _____ к.е.н., доцент Сивульська Н.М. _____
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

_____ *(підпис)*

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри фінансів імені Віктора Федосова:
_____ д.е.н., проф. Буряченко А.Є. _____
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

_____ *(підпис)*

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ 6	
1.1 Сутність реформи фінансової децентралізації.....	6
1.2 Місцеві бюджети та вплив реформи на їх функціонування	17
1.3 Критичний аналіз наукових публікацій з проблематики розвитку місцевих бюджетів	24
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВО–ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ТА РОЗВИТОК ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	29
2.1 Аналіз показників бюджету Вінницької міської територіальної громади	29
2.2 Оцінка фінансової спроможності бюджету Вінницької міської територіальної громади.....	38
2.3 Огляд бюджетних програм розвитку Вінницької міської територіальної громади	42
РОЗДІЛ 3 ЗАХОДИ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК БЮДЖЕТУ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	51
3.1 Основні проблеми розвитку місцевих бюджетів та можливі шляхи їх вирішення через призму фінансової децентралізації	51
3.2 Перспективи розвитку державного управління шляхом впровадження новітніх технологій	62
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Скорочення	Детальна розшифровка
БП	бюджетна програма
ВРП	валовий регіональний продукт
МТГ	міська територіальна громада
ОМС	орган місцевого самоврядування
ОТГ	об'єднана територіальна громада
ІІІ	штучний інтелект

ВСТУП

Актуальність теми. Реформування місцевого самоврядування по праву вважається однією із найуспішніших реформ за роки існування незалежної України, що створювалася з метою формування ефективного місцевого самоврядування та територіальних громад, щоб забезпечити надання громадянам доступні публічні послуги та можливість впливати на управління своїми територіями.

Одним з етапів – є реформа фінансової децентралізації для передачі повноважень щодо формування та використання фінансових ресурсів регіону від центрального рівня влади до місцевого самоврядування, що має наслідки впливу на функціональну діяльність громад. Водночас глобальні зміни, що постали перед місцевими бюджетами, ставлять виклики механізму реформи, які потребують вирішення у найкоротші терміни. З урахуванням цього важливим є дослідження особливостей впливу фінансової децентралізації на розвиток місцевих бюджетів та соціально-економічного середовища громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема фінансової децентралізації поширена серед вітчизняного та зарубіжного економічних кіл, зокрема: Тібу Ч., Мусгрейв Р., Оутс У., у своїх працях вперше розкривали сутність, значення та принципи реформи, Першко Л. О та Романюк С. А. досліджували теоретичні і практичні аспекти застосування реформи фінансової децентралізації, спільно з рядом інших науковців, що висловлювали актуальні проблеми реформи: Золлер–Вінклер М., Бондаренко В. М., Цимбалюк І. О., Раделицький Ю. О., Ковач–Румп Г. Л., Бачо Р. Й., Пойда–Носик Н. Н., Потокі Г. Ф. та ряд інших вчених. Напрацювання згаданих науковців стали теоретико-методичною основою досліджуваної теми, тим самим встановлюючи напрямки наукового дослідження роботи.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад, дослідження практичних аспектів функціонування і розвитку

місцевих бюджетів України під впливом реформи фінансової децентралізації на прикладі бюджету Вінницької територіальної громади, виявлення основних викликів, їх наслідків та можливостей.

Для досягнення сформованої мети в науковій роботі поставлено *завдання* теоретичного, методичного, організаційного і практичного характеру:

1. Розкрити сутність реформи фінансової децентралізації в Україні;
2. Охарактеризувати нормативно-правове поле та інформаційне забезпечення фінансової децентралізації в Україні;
3. Дослідити результати впливу фінансової децентралізації на розвиток бюджету Вінницької міської територіальної громади;
4. Дати оцінку макроекономічних показників та соціально-економічних чинників впливу на функціонування бюджету Вінницької міської територіальної громади;
5. Провести огляд місцевих програм розвитку на прикладі бюджету Вінницької міської територіальної громади;
6. Визначити, охарактеризувати та запропонувати шляхи розв'язання основних проблем, що сформувалися під впливом фінансової децентралізації та блокують розвиток бюджету;
7. Здійснити аналіз зарубіжного досвіду у напрямку розвитку місцевих бюджетів з позиції можливості його застосування в українській практиці в умовах фінансової децентралізації;
8. Визначити засади вдосконалення та перспективи покращення державного управління на рівні місцевих бюджетів в Україні.

Об'єктом дослідження є місцеві бюджети України.

Предмет дослідження – зміни, що відбуваються в місцевих бюджетах під впливом фінансової децентралізації в Україні.

Методи дослідження. В основу роботи покладено використання усіх загальних методів наукового дослідження, зокрема груп емпіричного, комплексного

та теоретичного аналізу з використанням методологічних положень фінансової теорії, місцевих фінансів, і звичайно напрацювань зарубіжних та вітчизняних економістів, фінансистів, практиків та теоретиків.

У розрізі емпіричної групи здійснювалися: порівняльний аналіз – при аналізі зарубіжного досвіду наповнення доходів місцевих бюджетів з позиції можливості його застосувати в українській практиці; кількісний аналіз – для виявлення тенденцій розвитку, а також спостереження за зміною відносних та середніх показників доходів та видатків бюджету Вінницької міської територіальної громади на підставі чого було застосовано дедуктивний метод з нотуванням встановлених фактів.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані органами місцевого самоврядування для вдосконалення практики формування місцевих бюджетів, завершення реформування адміністративно-територіального устрою та реалізації бюджетної політики щодо соціально-економічного розвитку місцевих фінансів.

Інформаційна база дослідження представлена: Законами України, постановами Кабінету Міністрів України; зведеними статистичними даними Міністерства фінансів України та Державної служби статистики України; нормативно-правовими актами й офіційним сайтом Вінницької міської ради; інтернет-ресурсами; монографічними, довідковими та періодичними публікаціями. Формування списку використаних джерел здійснено за стилем ДСТУ 8302:2015.

Апробація матеріалів кваліфікаційної магістерської роботи. Основні ідеї, положення та пропозиції, що містяться в магістерській роботі, пройшли апробацію на міжнародній науково-практичній конференції “Сучасні питання економіки та фінансів: глобальні виклики та тренди” (м. Київ, 9 листопада 2023 р.) за темою «Вплив фінансової децентралізації на розвиток місцевих бюджетів».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

1.1 Сутність реформи фінансової децентралізації

“Чим далі від окремого громадянина джерело влади, тим більш недосяжні йому її мотиви, тим більше сліпою стає його покора, тим більше пасивний характер приймає він сам відносно пануючої над ним більшості“ – висловився на початку ХХ ст. вчений-юрист Рейснер М. А. [1, с. 258].

32 роки незалежності Україна перебуває у стані постійних реформ, які постійно направлені на покращення її економічних і соціальних сфер, щоб вивести їх на якісно новий рівень розвитку та добробуту життя населення. Водночас держава досі переживає перехід своєї економіки, у тих чи інших галузях, з планової до ринкової. У ситуації, що склалася, стає ще більш важливим питання стосовно економічного розвитку регіонів, які напряду залежать від свого фінансового потенціалу.

На даному етапі розвитку фінансово-економічних відносин важливим є використання місцевих фінансів як дійового інструменту регулювання соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Вагомим є визначення пріоритетів бюджетної політики щодо взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами, у тому числі формування ефективної територіальної системи органів місцевого самоврядування (ОМС) та досягнення оптимального рівня розподілу фінансових ресурсів.

“Місцеві бюджети впливають на соціально-економічні процеси та суспільні відносини, обґрунтований рівень фінансового забезпечення надає змогу для

підвищення якісного рівня соціального захисту населення. Від зазначеного залежить ефективність розвитку бюджетної системи та економіки в цілому. Важливими є забезпечення органами місцевого самоврядування стійкості, динамічності, збалансованості економічного зростання в адміністративно-територіальних одиницях, реалізації основних пріоритетів бюджетної політики на місцевому рівні, у тому числі напрямів визначення дієвих джерел формування доходів місцевих бюджетів, що повинно здійснюватися із врахуванням необхідності забезпечення достатнього рівня інституційних перетворень бюджетного середовища“ [2].

Основною головною проблемою органів місцевої влади залишалася фінансова залежність від центральних органів влади та здатність самостійно вирішувати напрямки використання фінансових ресурсів.

Одним із варіантів зміни цієї ситуації стала реформа фінансової децентралізації, практична реалізація якої розпочалася в 2014 році, в основі якої лежить ідея сформуванню ефективні ОМС для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя шляхом делегування державою повноважень та фінансових ресурсів новоствореним об'єднаним територіальним громадам (ОТГ).

Поняття “Децентралізація“ (від латинського de – “заперечення“, centralize – “середній, центральний“) дослівно означає “розширення прав низових органів управління; знищення, скасування або ослаблення централізації“ [3].

Серед зарубіжних поглядів економічних кіл науковців, що досліджували сутність фінансової децентралізації, найбільш поширеним за вживанням терміном є “фіскальна децентралізація“.

Батько-засновник теорії фінансової децентралізації, американський науковець-економіст Чарльз Тібу, у своїх працях трактував: “Фіскальна децентралізація підвищує рівень конкуренції серед місцевих органів влади ... децентралізація забезпечує зростання ефективності, оскільки органи місцевого самоврядування мають

більш точну інформацію про потреби своїх резидентів, на відміну від центральної влади“ [4].

Своїми роздумами він довів, що лише за умови фіскальної децентралізації та автономії органів управління державної влади публічні видатки відповідатимуть індивідуальним уподобанням споживачів згідно з їхніми потребами.

Чільне місце серед іноземних науковців з даного питання посідає англійський економіст, автор книги “Фіскальна децентралізація“ – Уоллес Оутс. За його поглядом, децентралізація – це “право незалежного прийняття рішень децентралізованими одиницями“. Адже саме тоді місцеві органи влади набувають самостійності щодо ухвалення управлінських та фінансових рішень [5].

У своїй книзі автор доводить та розкриває сутність “теореми децентралізації“, через наступне твердження: “якщо в ізольованому територіальному утворенні існує можливість для надання суспільного блага і його граничні витрати дорівнюють середнім витратам його виробництва в кожному з утворень незалежно від того, надаються вони централізовано чи децентралізовано, то надання цього блага місцевими органами самоврядування в кількості, що відповідає реальному попиту, завжди буде ефективнішим, ніж його надання центральним урядом у фіксованому обсязі (на постійному рівні)“ [6].

З огляду на це, “теорема“ підтверджує, що саме фінансова децентралізація, через обумовлення фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, підвищує ефективність виконання ними своїх функцій в частині задоволення суспільних потреб та надання публічних послуг.

Ще одним іноземним автором, який на наш погляд зробив вагомий внесок у напрямку кращого розуміння теорії фінансової децентралізації, є американський економіст, творець праць “Нариси фіскального федералізму“ (1977) та “Теорія суспільних фінансів“ (1959) – Річард Мусгрейв.

Саме Річард сформулював принципи, на основі та з урахуванням яких має здійснюватися фінансова децентралізація, серед них [7]:

- принцип відповідності (прийняття рішення про виробництво суспільних благ має покладатися на громадян, котрі проживають на території, на якій надаватимуться відповідні послуги, та котрі фінансують їх виробництво шляхом сплати податкових платежів);
- принцип централізованого перерозподілу (політика розподілу повинна проводитися центральними органами влади, оскільки вони володіють необхідними для цього інструментами);
- принцип фінансового вирівнювання (забезпечення міжбюджетного вирівнювання між краще та гірше забезпеченими адміністративно територіальними одиницями має проводитися на центральному рівні);
- принцип національних бажаних благ (надання благ, які є важливими з позиції підтримки національних інтересів або виробництво яких характеризується просторовими зовнішніми ефектами, може стимулюватися центральними органами влади за рахунок надання цільових трансфертів на їх виробництво).

Крім того, науковець запропонував новаторський підхід до організації сфери державних фінансів, виділивши три основні функції [7], ефективне забезпечення яких є ключовим завданням побудови системи бюджетного фінансування, а саме:

- аллокаційна – функція правильного та найбільш ефективного розміщення ресурсів. Розміщення ресурсів автор ставить в цілковиту залежність від питання аллокації потреб населення, поділяючи останні на “соціальні блага” (блага, які формуються потребами індивідів) та “мериторні блага” (блага, попит на які з боку приватних осіб менший від рівня “бажаного суспільством” і стимулюється державою). Таким чином, децентралізація виробництва та надання суспільного блага буде ефективнішим, оскільки його локалізація на відповідній території забезпечує надання послуг, що відповідає вподобанням та потребам населення; при цьому, децентралізація не призводить до росту витрат на виробництво даного блага, а його фінансування здійснюється за рахунок тих, хто цим благом користуватиметься. Щодо мериторних благ, їх визначають як такі, дійсна цінність яких споживачам невідома,

проте вони “породжені необхідністю підтримання соціального імунітету суспільства і тому визначають могутні мотиви поведінки держави у сферах культури, освіти, охорони навколишнього середовища та здоров’я нації“. Тому саме держава забезпечує виробництво цих корисних для суспільства послуг, фінансуючи їх за допомогою надання бюджетних дотацій виробникам, і спонукає населення до збільшення їхнього споживання;

- перерозподільна функція, яка полягає в централізованому забезпеченні вирівнювання доходів адміністративно-територіальних одиниць. Потребу такого “державного нагляду“ автор пояснює існуванням такого феномену, як “мобільність“ бідних (міграція частки населення з одного регіону в інший при формуванні в ньому більш сприятливих умов для життєдіяльності), зменшення якого повинно забезпечуватися центральною владою. При цьому, деякі перерозподільні функції можуть передаватися на місця;

- стабілізаційна – функція стабілізації макроекономічної ситуації в державі повинна реалізуватися центральною владою.

Згідно з напрацюваннями європейських наукових шкіл та правових джерел, за змістом фінансова децентралізація складається з таких компонентів (рис. 1.1).

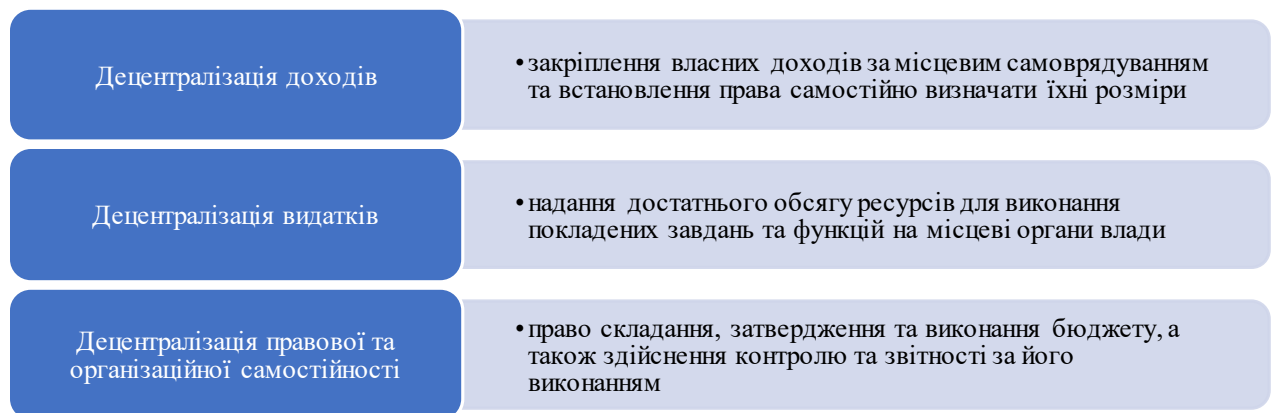

Рисунок 1.1 – Поділ фінансової децентралізації за змістом [8]

Сучасний стан нормативно-правового поля України не передбачає трактування поняття “фінансової децентралізації“. Однак тема реформи фінансової децентралізації в Україні є об’єктом досліджень цілого ряду вітчизняних науковців і дослідників, які

оперують синонімічними, багатограними та водночас різноплановими поняттями в напрямку децентралізації: “фінансова децентралізація“, “фіскальна децентралізація“, “бюджетна децентралізація“ тощо. Тому сутність даних понять та принципову розбіжність між ними необхідно розглянути детальніше.

Дослідження теоретичних і практичних аспектів формування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації, обґрунтування впливу фінансової децентралізації на фінансову самостійність місцевого самоврядування територіальних утворень, розроблення концепції розвитку місцевих бюджетів в Україні, а також обґрунтування стратегічних й тактичних пріоритетів її впровадження було висвітлено у монографії Першко Л. О. за темою “Теоретико-методологічні аспекти зміцнення та розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації“ у 2020 році.

На її погляд фінансова децентралізація має на меті підвищити оперативність та якість надання публічних послуг на місцевому рівні, водночас забезпечити сталий розвиток територій, економічне зростання і подолання бідності. Фінансова децентралізація направлена на збільшення ресурсної бази місцевого самоврядування та ефективності її використання, впровадженню інновацій, розвитку людського ресурсу та підприємництва, покращення екології в кооперації з державними органами влади, приватним сектором та суспільством [9].

В результаті досліджень ряд науковців, серед яких Бутурлак Т., Деркач М., Мінкович В., Сало Т., Стукало М. та Стукало Н. зазначають, що децентралізація представлена такими видами, як політична, адміністративна, фіскальна та ринкова. Однак, Бикадорова Н., Герчаківський С., Кабаш О., Павличенко П., Полонський М., Сах Дж., Урсу О. мають інший погляд та виділяють адміністративну, політичну та фінансову децентралізацію [10].

До прикладу, Романюк С. А. у своїй монографії наголошує на тому, що “фіскальна децентралізація може мати багато форм, включаючи: самофінансування чи відшкодування витрат за рахунок користувачів; спільне фінансування чи спільну угоду, за якою користувачі беруть участь у виробництві послуг та використовують

інфраструктуру за рахунок грошових внесків або внесків працею; розширення місцевих доходів від власності чи податків з продажу, чи непрямих зборів; міжбюджетні трансфери, що перерозподіляють основні доходи від податків, які збираються центральною владою і розподіляються між місцевими органами влади для загальних чи специфічних потреб; право на муніципальні запозичення та мобілізацію державних чи місцевих ресурсів через кредитні запозичення.“ [11].

Термін фінансової (бюджетної) децентралізації застосовують Соколова О. М. та Ковальчук А. В, описуючи цю економічну категорію як: “багаторівневі фінансові відносини з позицій економічної ефективності та цілковитого задоволення потреб місцевих громад і відображають нагальну потребу у фінансовій самостійності органів місцевого самоврядування, розширення їх прав і компетенцій, підвищення ефективності вирішення завдань, пов’язаних із місцевими потребами.“ [12].

На наш погляд, найповніше та найцікавіше розуміння фінансової децентралізації розкривається у дослідженні Цимбалюк І. О. Авторка вважає, що саме “фінансова децентралізація“ має широкий спектр охоплення, який дозволяє покривати усю систему фінансової взаємодії між державою та органами місцевого самоврядування, при цьому включаючи у себе бюджетну та фіскальну децентралізації.

На її погляд, бюджетна децентралізація, як складова фінансової децентралізації, охоплює ряд заходів, спрямованих на розподіл доходів і видаткових повноважень між рівнями бюджетної системи. Вона також дає можливість формувати, затверджувати й виконувати бюджети ОМС, забезпечувати звітність і контроль над фінансами. Своєю чергою, фіскальна децентралізація передбачає надання ОМС права визначати складові місцевих податків і зборів, включаючи можливість встановлювати або скасовувати такі податки або збори самостійно.

Вважаємо за доцільне резюмувати погляди авторки на дане питання схематично (рис. 1.2).

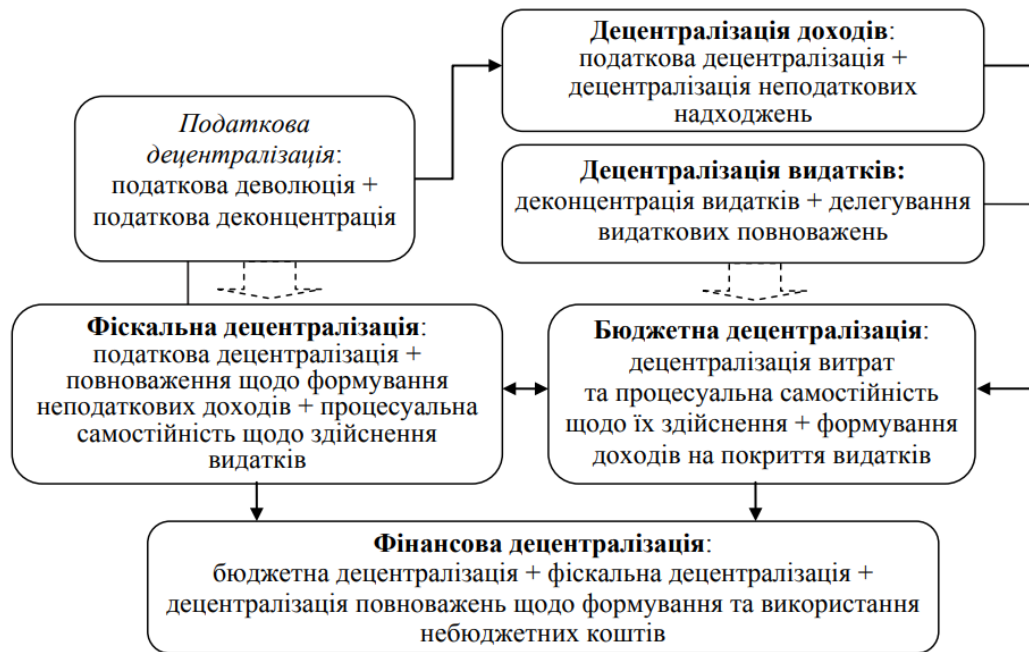

Рисунок 1.2 – Декомпозиція поняття “фінансова децентралізація“ [13]

Підсумовуючи розуміння авторки, фінансова децентралізація — це комплексне поняття, що охоплює процес передачі повноважень щодо формування та використання фінансових ресурсів регіону, якими є кошти, акумульовані у місцевих бюджетах, позабюджетних фондах, та інші фінансові ресурси (добровільні внески громадян, кошти суб’єктів господарювання, грантових програм, проектів та ін.), що дає змогу забезпечити фінансову самостійність органів місцевого самоврядування у вирішенні власних самоврядних функцій та задоволення інтересів населення, стимулює залучення усіх членів громади до забезпечення соціально-економічного розвитку регіону [13]. Ряд трактувань категорії фінансової децентралізації іншими авторами розміщено в Додатку А.

Вітчизняне нормативно-правове поле протягом процесу реалізації реформи фінансової децентралізації в Україні з 2014 року постійно доповнювалося новими документами та правками, до вже чинних, аби зафіксувати юридичний статус реформи, її завдання, вектор розвитку та важливість для соціально-економічного розвитку території та його населення:

1. Стратегія сталого розвитку “Україна — 2020“, що була прийнята у 2015 році, за вектором відповідальності надавала децентралізації та реформі державного управління статусу першочергової реалізації. І встановлювала, що метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація повною мірою положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності та фінансової самодостатності місцевого самоврядування [14].

2. Угода про коаліцію депутатських фракцій “Європейська Україна“ [15], що була укладена та підписана більшістю народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України восьмого скликання, також визначала основні завдання децентралізації та реформи місцевого самоврядування, серед яких:

- ефективний розподіл повноважень (в напрямку забезпечення ефективного і максимального наближення до громадян надання публічних послуг; визначення та встановлення повного і виключного переліку повноважень органів місцевого самоврядування та органів влади різних рівнів; запровадження прозорих механізмів адміністративного нагляду органів державної влади за органами місцевого самоврядування);
- належне ресурсне забезпечення місцевого самоврядування (розширення та закріплення стабільних джерел наповнення місцевих бюджетів; надання права органам місцевого самоврядування обслуговувати місцеві бюджети (спецфонд) в банківських установах; запровадження горизонтальної системи вирівнювання спроможності місцевих бюджетів за доходами; спрощення механізмів доступу органів місцевого самоврядування до кредитних ресурсів);
- формування самодостатніх громад (визначення критеріїв формування адміністративно-територіальних одиниць базового рівня (громад); запровадження зміни меж територіальних громад);

- територіальна організація влади на місцевому рівні протягом 2015 року (внесення змін до Конституції України; забезпечення деконцентрації та децентралізації повноважень; реорганізація місцевих держадміністрацій в органи префектурного типу; усунення дублювання повноважень органів влади різних рівнів; удосконалення механізмів державно-приватного партнерства та інструментів Державного фонду регіонального розвитку).

3. В Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [16] однією з трьох інтегрованих цілей було визначено ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку, для реалізації чого передбачено виконання таких завдань:

- досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами влади різних рівнів;
- бюджетна децентралізація;
- забезпечення умов для зміцнення економічної бази розвитку територіальних громад.

4. А вже з 2021 року вступає в дію нова Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року, мета якої досягається на основі однієї із трьох стратегічних цілей — розбудова ефективного багаторівневого врядування, що містить наступні оперативні цілі:

- формування ефективного місцевого самоврядування та органів державної влади на новій територіальній основі;
- формування горизонтальної та вертикальної координації державних секторальних політик та державної регіональної політики;
- побудова системи ефективного публічного інвестування на всіх рівнях врядування, та інші [17];

5. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні була ухвалена у квітні 2014 року, метою якої було визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого

самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Основними завданнями реформування місцевого самоврядування було визначено:

- забезпечення доступності та якості надання публічних послуг;
- досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади;
- створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних та делегованих повноважень [18].

6. Закон України “Про співробітництво територіальних громад” від 17.06.2014 р. визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю. Основними формами співробітництва передбачено: делегування завдань та ресурсів, спільне фінансування, утворення спільних комунальних підприємств, спільних органів управління, реалізація спільних проектів. Ці форми ґрунтуються на принципах: законності; добровільності; взаємної вигоди; прозорості та відкритості; рівноправності учасників, а також взаємної відповідальності суб’єктів співробітництва за його результати [19].

7. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад” від 08.04.2015 р., якою визначено механізм та умови формування спроможних територіальних громад, порядок і схвалення перспективного плану формування територій громад областей.

Нею визначено, що “спроможна територіальна громада — це територіальні громади сіл, селищ, міст, які в результаті добровільного об’єднання (добровільного

приєднання до об'єднаної територіальної громади) здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання публічних послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці“ [20].

8. Змінами до Бюджетного кодексу України [21] та Податкового кодексу України [22] було збільшено фінансові бази місцевого самоврядування та розширені їх повноваження.

Загальний висновок полягає в тому, що фінансова децентралізація спрямована на надання місцевим органам самоврядування фінансової незалежності для виконання делегованих народом України повноважень та функцій. Ця реформа також має на меті поліпшити здатність місцевих органів приймати більш якісні та справедливі рішення щодо управління місцевими фінансами. Оскільки саме місцеві органи влади найкраще розуміють, як краще використовувати фінансові ресурси на користь свого населення, вони є найближчими до своїх громадян і обліковими перед ними через своїх законних представників, яких вони обирають на місцевих виборах.

1.2 Місцеві бюджети та вплив реформи на їх функціонування

Останнім десятиліттям спостерігається підвищений інтерес до реформування фінансових основ місцевих бюджетів в Україні, що зумовлене гострою потребою в посиленні впливу населення на підготовку та прийняття публічних рішень, необхідністю формування інфраструктури на місцевому рівні за європейськими стандартами, відповідно забезпеченням достатніми обсягами наявних фінансових ресурсів у місцевих органах влади для виконання делегованих ним повноважень та як

наслідок надання фінансової незалежності в даних питаннях, а ще самостійності формування бюджетних показників та розподілі обсягів міжбюджетних трансферів.

Основу нормативно-правової бази стосовно функціонування місцевих бюджетів, здійснення незалежної бюджетно-податкової політики, визначення та встановлення розмірів джерел формування й напрямів розподілу фінансових ресурсів з бюджетів органів місцевого самоврядування становлять як правове поле України (Конституція України, Бюджетний та Податковий кодекси України), так і Європи (Європейська хартія місцевого самоврядування).

Бюджетний кодекс України, встановлює розуміння місцевих бюджетів, як бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування.

Своєю чергою бюджети місцевого самоврядування існують у вигляді: бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад, а також бюджетів районів у містах (у разі утворення районних у місті рад). Саме вони слугують основою для незалежного функціонування місцевого самоврядування, що є ключовим елементом розвитку ринкової економіки в Україні, адже саме існування самостійних органів місцевого самоврядування, що формує демократичний лад у суспільстві, дозволяє залучати населення до розв'язання суспільних питань та нагальних проблем.

Відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” під місцевим самоврядуванням в Україні розуміють гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади — жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста — самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування розв'язувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [23].

Статтею 89 Бюджетного кодексу України підтверджується, що основною функцією місцевого самоврядування є діяльність щодо задоволення суспільних потреб, зокрема організація освіти, охорона здоров'я населення, сприяння розвитку культурного, спортивного та духовного середовищ, а також діяльність, що пов'язана з

наданням послуг та забезпеченням ефективного функціонування тих господарських одиниць, які надають комунальні, житлові, транспортні та інші послуги [21].

Згідно з Бюджетним кодексом України поняття функціональності фінансової самостійності місцевих бюджетів України закріплюється наступними поняттями:

- можливість самостійного використання вільних бюджетних коштів, а також законодавче обмеження можливостей їх вилучення;
- можливість самостійного визначення напрямів використання бюджетних коштів;
- можливість самостійно і незалежно від інших органів влади розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети;
- місцеві бюджети не включаються до Державного бюджету України та інших бюджетів;
- Держава коштами державного бюджету не несе відповідальності за бюджетні зобов'язання органів місцевого самоврядування, однак існує можливість компенсації додаткових видатків, які виникають внаслідок рішень, що приймають органи державної влади “на місцях”.

Відповідно органи місцевого самоврядування повинні володіти достатнім обсягом фінансових ресурсів для своєчасного виконання покладених на них функцій та завдань, що було прямо передбачено Європейською хартією місцевого самоврядування:

- обсяг фінансових ресурсів ОМС відповідає повноваженням, передбаченим конституцією або законом;
- частина фінансових ресурсів ОМС повинна формуватися шляхом місцевих податків та зборів, розмір яких вони можуть встановлювати в межах чинного законодавства;
- ОМС мають право на адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень;

Конституцією України передбачено, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад [24].

За економічною природою джерела доходів місцевих бюджетів поділяються на власні, закріплені та регульовані, які формують фінансову самостійність ОМС.

Група власних доходів формується місцевою владою самостійно на основі власних рішень і за рахунок джерел, визначених місцевим органом влади, до яких зокрема належить місцеві податки й збори, доходи від майна, що належить місцевій владі та від господарської діяльності комунальних підприємств, комунальні платежі, а також доходи за рахунок комунальних кредитів та позик.

Закріплені доходи – група доходів, які повністю або частково (як фінансовий відсоток на постійній чи довготривалій основі) у встановленому законом порядку надходять до відповідного місцевого бюджету.

Регульовані доходи, що закріплюються за бюджетами вищого рівня та передаються до бюджетів нижчого рівня за диференційованими і щорічно змінюваними нормативами відрахувань з метою збалансування бюджетів нижчого рівня [25].

На практиці, Бюджетним кодексом України визначено, що джерелами формування фінансових ресурсів виступають податкові, неподаткові джерела, справляння яких передбачено законодавством України, трансферти та інші джерела надходження (операції з капіталом) на безповоротній основі.

За загальною класифікацією фінансових ресурсів, джерела їх формування можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх джерел фінансових ресурсів місцевого самоврядування можна віднести всі види податкових та неподаткових надходжень.

Реформою децентралізації було розширено перелік та розміри ставок податкових надходжень до бюджетів місцевих бюджетів. Зокрема змінами до Податкового та Бюджетного кодексів, від 1 січня 2015 року передбачено наділення новими податковими інструментами для підвищення економічної спроможності та наповнення доходної частини місцевих бюджетів, до яких віднесено: 64% від податку та збору на доходи фізичних осіб (з початку 2022 р.), 100% податку на прибуток комунальних підприємств та фінансових установ, 100% рентних плат за спеціальне використання води водних ресурсів, лісових ресурсів, видобування корисних копалин місцевого значення, 37% і 5% рентної плати за використання лісових ресурсів та видобування корисних копалин загальнодержавного значення відповідно.

У 100% мірі до місцевих податків і зборів зараховуються: група податків на майно, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір.

До неподаткових надходжень — власні надходження бюджетних установ, надходження від штрафів та фінансових санкцій, адміністративні збори та платежі, плата за надання адміністративних послуг, державне мито та інші неподаткові надходження.

До зовнішніх джерел надходжень варто віднести трансфертні платежі. З латини поняття “трансферт” означає “переказ” (переводити, переносити), в нашому випадку слід розуміти кошти, які переказують з Державного бюджету до місцевих бюджетів, тобто з бюджетів вищого рівня до місцевих бюджетів нижчого рівня.

В Україні визначають наступні групи міжбюджетних трансфертів: базову дотацію (трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій); реверсну дотацію (кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій); субвенції та інші додаткові дотації.

Саме міжбюджетні трансферти виступають фінансовим механізмом, який здійснює збалансування у фінансових потребах на виконання місцевою владою покладеними та делегованими на них функцій.

З розвитком реформи фінансової децентралізації відбулися зміни у видатках місцевих бюджетів, в яких, окрім як підтримки соціального вектора, посилюється значення капітальних видатків розвитку. Нормативно-правове поле встановлює розуміння їх виключним переліком фінансових ресурсів, що спрямовуються зокрема на: соціально-економічний розвиток регіонів; виконання інвестиційних проектів; будівництво, капітальний ремонт та реконструкцію об'єктів соціально-культурної сфери і житлово-комунального господарства; будівництво газопроводів і газифікацію населених пунктів; будівництво і придбання житла окремим категоріям громадян відповідно до законодавства; збереження та розвиток історико-культурних місць України та заповідників; будівництво та розвиток мережі метрополітенів; придбання вагонів для комунального електротранспорту; розвиток дорожнього господарства; придбання шкільних автобусів та автомобілів швидкої медичної допомоги; оновлення матеріально-технічної бази комунальних закладів охорони здоров'я, комп'ютеризацію та інформатизацію закладів загальної середньої освіти і комунальних закладів охорони здоров'я; природоохоронні заходи; інші заходи, пов'язані з розширеним відтворенням [21].

Варто відзначити, що місцева влада в праві утворювати цільові фонди, які є складовою спеціального фонду відповідного місцевого бюджету, та затверджувати додаткові джерела їх поповнень на фінансування конкретних коротко- або середньострокових цільових програм і заходів щодо розвитку міського господарства, соціальної інфраструктури та розв'язання вкрай важливих проблем адміністративно-територіальної одиниці.

Для їх впровадження органи місцевого самоврядування керуються Законом України "Про державні цільові програми", яким визначаються засади розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм [26]. А також розробляючи

та застосовуючи власну нормативну базу, на приклад Рішення Вінницької міської ради від 15.12.2022 р. № 2765 “Про затвердження Порядку розроблення, виконання і моніторингу цільових програм у новій редакції” [27].

Законодавчі зміни дали місцевим органам влади право затверджувати місцеві бюджети незалежно від щорічного прийняття Закону про Державний бюджет України. Поряд із посиленням фінансової самостійності відбувається розширення загальної фінансової спроможності громад, зокрема завдяки отриманню додаткових повноважень щодо здійснення зовнішніх запозичень, само вибору установ для обслуговування місцевих бюджетів тощо.

Крім того, варто зауважити, що в частині функціонування органів місцевого самоврядування, Україна досі залишається єдиною країною Європи з неурегульованим питанням системи адміністративного нагляду за їх діяльністю на законодавчому рівні — згідно з висновком Ради Європи[28]. З огляду на це, нагляд зачастию проводиться державними органами в хаотичному порядку, без уваги до суттєвої різниці між їх власними та делегованими повноваженнями. Внаслідок цього, оцінка ефективності рішень та дій органів влади часто стає об’єктом уваги.

Для урегулювання цього питання був прийнятий у першому читанні законопроект № 4298 “Про внесення змін до ЗУ “Про місцеві державні адміністрації” та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні”, однак з кінця листопада 2021 року розгляд перенесений на невизначений термін [29].

З власної сторони наголошуємо, що успішне впровадження цієї реформи неможливе без ефективної взаємодії між органами державної влади та місцевим самоврядуванням, оскільки всі рівні влади складають єдину систему, що забезпечує управління суспільством.

1.3 Критичний аналіз наукових публікацій з проблематики розвитку місцевих бюджетів

Вітчизняне економічне коло науковців досліджує питання впливу реформи фінансової децентралізації на місцеві бюджети з моменту її започаткування. Дослідники встановили, що вивчення проблем розвитку місцевих бюджетів неможливе без дослідження їх фінансової спроможності, що є наслідком податково-бюджетного реформування з 2014 року.

Відповідно до концептуальних засад Європейської Хартії місцевого самоврядування [30] органи місцевої влади, яку Україна ще 15 липня 1997 року ратифікувала на шляху до євроінтеграції, є одними із найважливіших засад будь-якого демократичного устрою. В ній під місцевим самоврядуванням розуміється право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення. Отже, спроможність є ключовою характеристикою місцевого самоврядування та передумовою їх фінансової незалежності.

Ми поділяємо розуміння фінансової спроможності з авторами Куценко Т. та Сіренко Я., які стверджують, що “фінансова спроможність адміністративно-територіального утворення (або муніципального утворення) — це його здатність забезпечувати надходження достатнього обсягу фінансових ресурсів та формування ефективної структури їх джерел, а також їх якісний розподіл та ефективне використання для подолання дестабілізаторів та досягнення стабільності соціально-економічного розвитку утворення у короткостроковій та довгостроковій перспективі“ [31].

Експертка Програми “U-LEAD з Європою“ Мануела Золлер-Вінклер у своєму дослідженні підтверджує, що фінансова автономія — основа місцевого

самоврядування. Однак, вона дійшла висновку, що ОМС в Україні ще не мають належного обсягу фінансових ресурсів, які відповідають їхнім повноваженням і якими вони можуть розпоряджатися самостійно для ведення власних справ. Тобто у результаті відсутня фінансова автономія, як того вимагає Європейська хартія місцевого самоврядування. Серед основних причин, авторка виокремлює:

- переважання субсидій в офіційних трансфертах до місцевих бюджетів;
- обмежена база місцевих податків, з якої ОМС формують власні доходи;

М. Золлер–Вінклер схарактеризувала систему фінансового вирівнювання, як недостатньо стійкою: вертикальне — занадто слабе, адже на цей інструмент витрачається лише незначна частка загальних державних доходів; горизонтальне — неналежно розроблене, адже більшою мірою саме через нього відбувається фінансове вирівнювання в системі, за рахунок місцевих бюджетів із більшими доходами (вище середнього). На що пропонує виключити районні бюджети із горизонтального фінансового вирівнювання, оскільки їхня участь у системі не приносить значний внесок у неї, водночас перші отримують значну користь від вирівнювання. В доповнення потрібно передбачити, щоб всі дійсно фінансово спроможні громади робили відповідний внесок у зміцнення фінансово слабших.

На противагу поглядам Раделицького Ю. О., авторка навпаки вважає, що високий ризик втручання держави через широкий державний нагляд є причиною недостатньої фінансової автономії, оскільки кількість власних повноважень місцевого самоврядування дуже обмежена й не відбувається необхідного розрізнення між власними та делегованими повноваженнями [32].

Раделицький Ю. О. у своїй науковій праці на тему “Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації в Україні” [33] окреслив основні аспекти та систематизовані переваги і ризики впливу фінансової децентралізації на процеси соціально-економічного розвитку на місцевому рівні. Недоліками автор вважає наступні причинно-наслідкові процеси:

- при обмеженому рівні політичної конкуренції на рівні громади чи регіону, можливим є ріст корупції;
- зменшується вплив державної влади на розвиток території;
- посилюється диференціація розвитку територій та регіонів;
- зростають витрати на надання суспільних благ через так званий “ефект від масштабу”.

Він вкотре серед науковців доводить, що основним джерелом наповнення місцевих бюджетів є податкові надходження. Крім того, було визначено стратегічні пріоритети розвитку місцевих бюджетів як основи фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Для цього він обґрунтував доцільність використання наступних інструментів впливу: повноваження щодо встановлення та адміністрування місцевих податків і зборів, розширення складу місцевих податків та їх питомої ваги в обсягах доходів місцевих бюджетів; розвиток підприємництва на території громади; розпорядження майном, яке знаходиться у комунальній власності; співробітництво територіальних громад; управління та розпорядження земельними ресурсами; правова культура органів місцевого самоврядування.

Когут Ю. М. та Ковач–Румп Г. Л. [34] доповнюють перелік проблем пов’язаних з фінансовою децентралізацією, серед яких виокремлюємо:

- відсутність достатніх джерел фінансування на державному і регіональному рівнях приводить до неефективного управління місцевими фінансами;
- недосконалі взаємовідносини між державним і місцевими бюджетами, які проявляються у тому, що в Україні ОТГ певною мірою залежать від політики врегулювання міжбюджетних відносин, яка поступово повинна переходити від забезпечення бюджетними ресурсами до бюджетного регулювання;

Ми розділяємо позицію авторів у поглядах на невирішене питання адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування та

наявність незрозумілих або ж навіть дублюючих обов'язків місцевої влади та державних адміністрацій на законодавчому рівні.

Ряд вітчизняних авторів, зокрема Бачо Р. Й., Пойда–Носик Н.Н. та Потокі Г. Ф. наголошують на нерозкритому потенціалі та реформуванні місцевого оподаткування через призму низької фіскальної ефективності місцевих податків та зборів у доходах місцевих бюджетів [35].

Критичний аналіз наукових публікацій дозволив встановити ряд проблемних питань, які потребують підтвердження на практиці та формування пропозицій для їх вирішення, в т. ч. запозичуючи досвід міжнародних практик, що є одним із головних компонентів дослідження.

Для визначення впливу фінансової децентралізації на фінансові можливості бюджету Вінницької міської територіальної громади, а також встановлення трендів їх розвитку, було застосовано наступні загально прийняті методики:

1. Аналіз та розгляд результатів виконання бюджету в загальних сумах, в т. ч. загального та спеціального фондів, та визначення відсотків фактичного виконання звітних даних із плановими показниками;
2. Аналіз структури доходів та видатків бюджету через співвідношення груп до зведеного бюджету громади;
3. Встановлення ролі впливу міжбюджетних трансфертів на сальдо бюджету;
4. Встановлення частки доходів бюджету, що перерозподіляється через валовий регіональний продукт (ВРП).

На основі розробленої науковою спільнотою методики було проведено оцінку фінансової спроможності бюджету. А вже при оцінці ефективності бюджетних програм, які виконуються розпорядниками коштів місцевих бюджетів, застосовувалася удосконалена Методика здійснення порівняльного аналізу ефективності від Міністерства фінансів України.

Підсумовуючи, фінансова децентралізація є одним із ключових елементів реформи місцевого самоврядування в Україні, що спрямована на забезпечення

ефективності та прозорості управління на місцевому рівні, зміцнення економічної бази розвитку територіальних громад та підвищення якості надання публічних послуг.

Основними напрямками реалізації фінансової децентралізації є :

- наділення новими джерелами доходів і видаткових повноважень місцевих органів влади, що включатиме право самостійного визначення напрямків використання бюджетних коштів;
- запровадження оновлених механізмів фінансового вирівнювання бюджетів територіальних громад;
- надання права здійснювати зовнішні запозичення для поповнення бюджету;

За рахунок передачі фінансових ресурсів до місцевих бюджетів, органи влади можуть краще враховувати потреби своїх громадян та забезпечувати їх реалізацію.

Проведений аналіз нормативно-правового поля, що регулює питання реформи дозволив встановити, що досі залишається невирішеним законодавче урегулювання контролю та нагляду за функціональною діяльністю ОМС.

За результатами аналізу наукових публікацій можна зробити висновок, що реформа фінансової децентралізації в Україні має значний потенціал для покращення фінансової самостійності місцевих органів влади та забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів на місцях. Однак, вона також може мати негативні наслідки, зокрема, збільшення диференціації розвитку регіонів та зменшення фінансування з центрального бюджету.

Також виокремлюють проблеми в частині часткової залежності бюджетів від міжбюджетних трансфертів і недостатності фінансових ресурсів для розвитку громади, шляхи вирішення чого буде запропоновано у наступних розділах.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФІНАНСОВО– ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ТА РОЗВИТОК ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Аналіз показників бюджету Вінницької міської територіальної громади

Реформою фінансової децентралізації передбачається консолідація бюджетів укрупнених територіальних громад, які надалі стають єдиною частиною бюджетної системи України.

Тому з метою виявлення характеру такого впливу фінансової децентралізації, тенденцій та порівняння, об'єктом нашого дослідження з 2014 року є бюджет міста Вінниці, який з початку 2021 року був трансформований у бюджет Вінницької міської територіальної громади, що була утворена 12 червня 2020 року шляхом об'єднання Вінницької міської ради обласного значення, Деснянської селищної ради та Вінницько–Хутірської, Великокрушлинецької, Гавришівської, Малокрушлинецької, Писарівської та Стадницької сільських рад Вінницького району [36].

З 2017 року організація Transparency International Ukraine започаткувала програму “Transparent cities/Прозорі міста“, де серед 100 найбільших міст України проводилася оцінка прозорості діяльності міських рад. Протягом усіх років дослідження Вінниця входить до десятки перших міст за прозорістю у 14 ключових сферах діяльності ОМС, включаючи, але не обмежуючись у бюджетному процесі, антикорупційній політиці та професійній етиці, інформації про роботу ОМС, і ряду інших сфер [37].

Під час аналізу показників бюджету Вінницької міської територіальної громади за період 2014–2022 рр. спостерігаємо, що при їх плануванні фінансові органи дотримувалися консервативного підходу, який виражається в обережності та утриманні від раптових і радикальних змін.

Оцінка загальних результатів виконання бюджету дозволила встановити факт того, що відхилення між плановими та фактичними показниками сальдо бюджету становить в середньому 246 млн. грн. з найбільшим проявленням у 2020 та 2022 роках — 500 та 524 млн. грн відповідно. Історично найбільший рівень дефіциту бюджету спостерігається у 2017 р. в сумі 144 млн. грн, а профіцит – у 2022 р. на суму 709 млн. грн. (рис. 2.1).

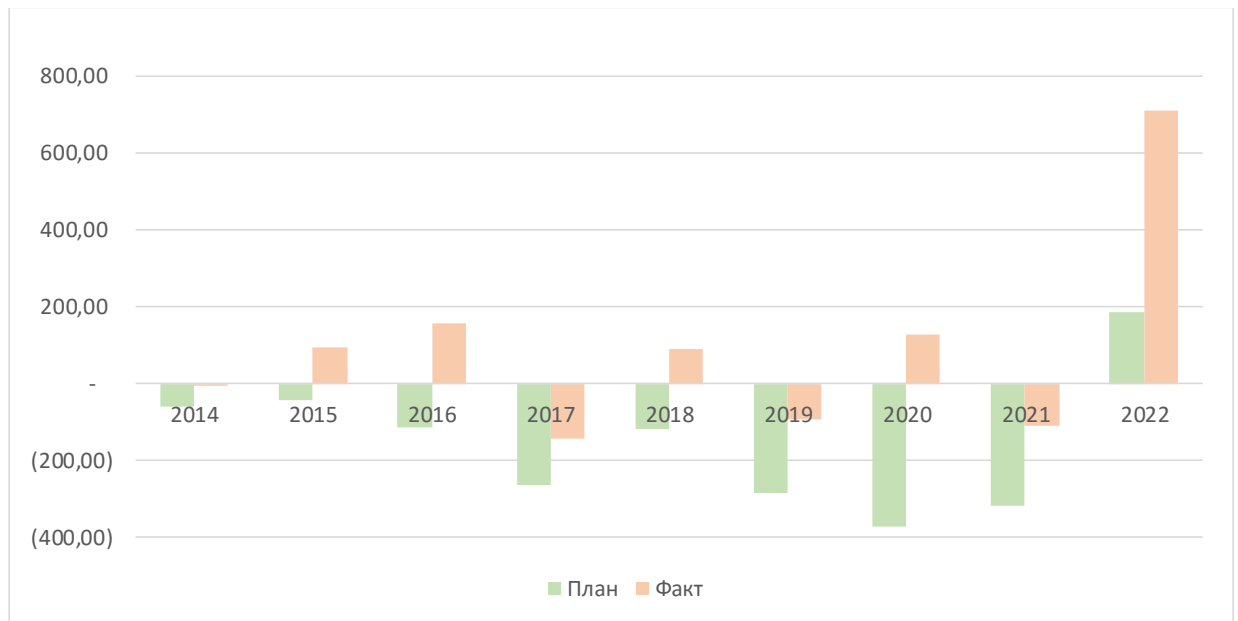

Рисунок 2.1 – Порівняння фактичних та планових показників сальдо бюджету Вінницької міської територіальної громади, млн. грн

Джерело: складено автором за даними табл. Б.1 та Б.2 (див. Додаток Б)

З порівняння зведених показників загального та спеціального фондів було виявлено перевиконання бюджету в частині доходів в середньому на 6%. Особливо варто відзначити фактичні показники спеціального фонду, які в період 2014–2020 рр. виконані більше плану у 1,47 рази, що стало можливим через надлишкове виконання власних надходжень бюджетних установ, які з початку дослідження випереджували

план у понад 6 разів, і надалі підтримували темп на рівні у понад 2,25 рази більше плану. Загальний фонд бюджету за доходами постійно демонструє середній рівень виконання на 3% більше плану (див. Додаток Б).

Темпи виконання узагальнених показників видаткової частини бюджету до 2020 року мали середній рівень виконання 101%, усі подальші бюджетні періоди — 94% від плану, що пов’язане з невиконанням видатків у сфері економічної діяльності та житлово-комунального господарства (див. Додаток Б).

Вважаємо за доцільне розглянути склад, структуру та динаміку надходження доходів до бюджету громади у період 2014–2022 років. Відповідно до рис. 2.2, у його структурі найбільше переважають податкові надходження, частка яких складає від 30,93% (555 млн. грн) у 2014 до 79,55% (4 563 млн. грн) у 2022 роках від загальної суми податкових надходжень, з середньорічним темпом приросту у 31,13%. Динаміка неподаткових надходжень, надходжень від операцій з капіталом та цільових фондів є неоднозначною протягом досліджуваних років.

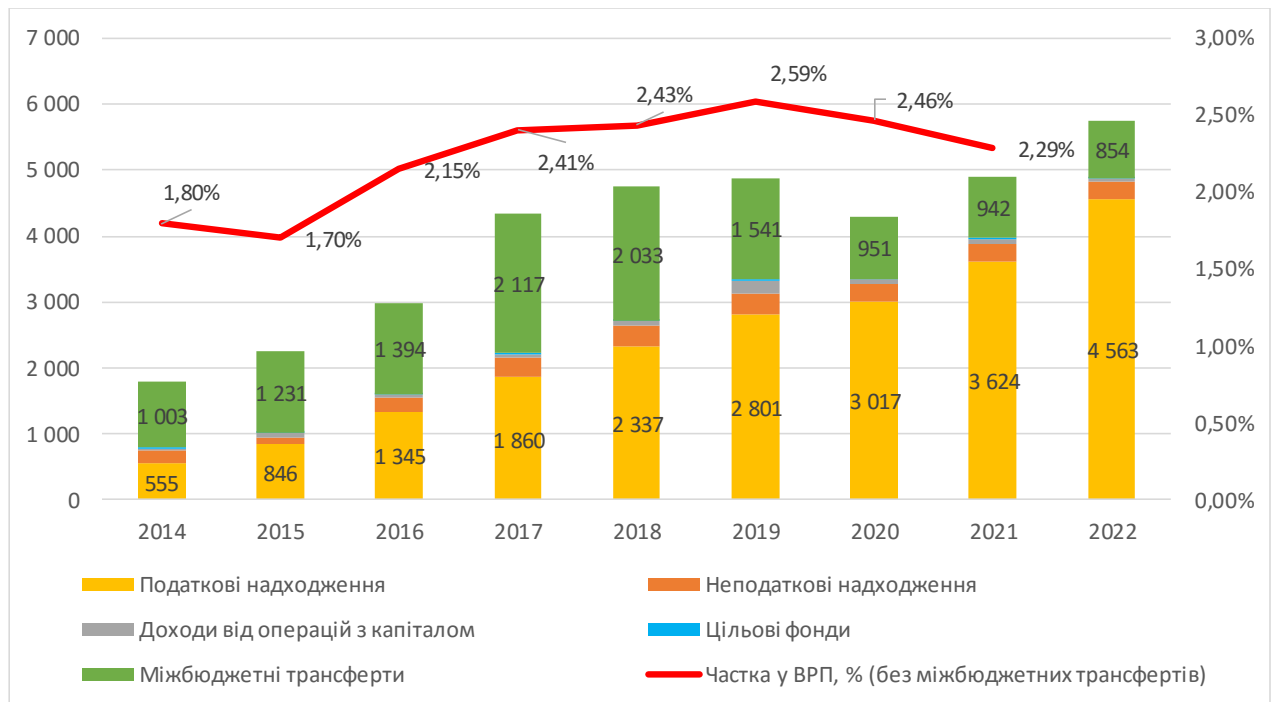

Рисунок 2.2 – Структура надходжень до бюджету Вінницької міської територіальної громади, млн. грн

Джерело: розроблено автором за даними Вінницької міської ради

Однозначно слід зазначити про важливу роль міжбюджетних трансфертів у доходах бюджету, частка яких зменшувалася від 55,93% (1 003 млн. грн) до 14,88% (854 млн. грн) у 2022 році, що попередньо вказує на посилення фінансової самостійності бюджету та позитивні зміни через фінансову децентралізацію.

Основу міжбюджетних трансфертів переважно становлять субвенції як з державного, так і з місцевих бюджетів. За аналізований період від усіх отриманих трансфертів їх частка становить близько 96,6%, з яких: 32,2% належить до освітньої субвенції, 16,3% – до медичної субвенції, решта 48% – до інших видатків у сфері соціального захисту, розвитку ЖКГ тощо (див. Додаток Б).

Щоб оцінити реальну картину впливу міжбюджетних трансфертів на бюджет громади, пропонуємо розрахувати сальдо бюджету за аналізований період з та без урахування міжбюджетних трансфертів (рис. 2.3).

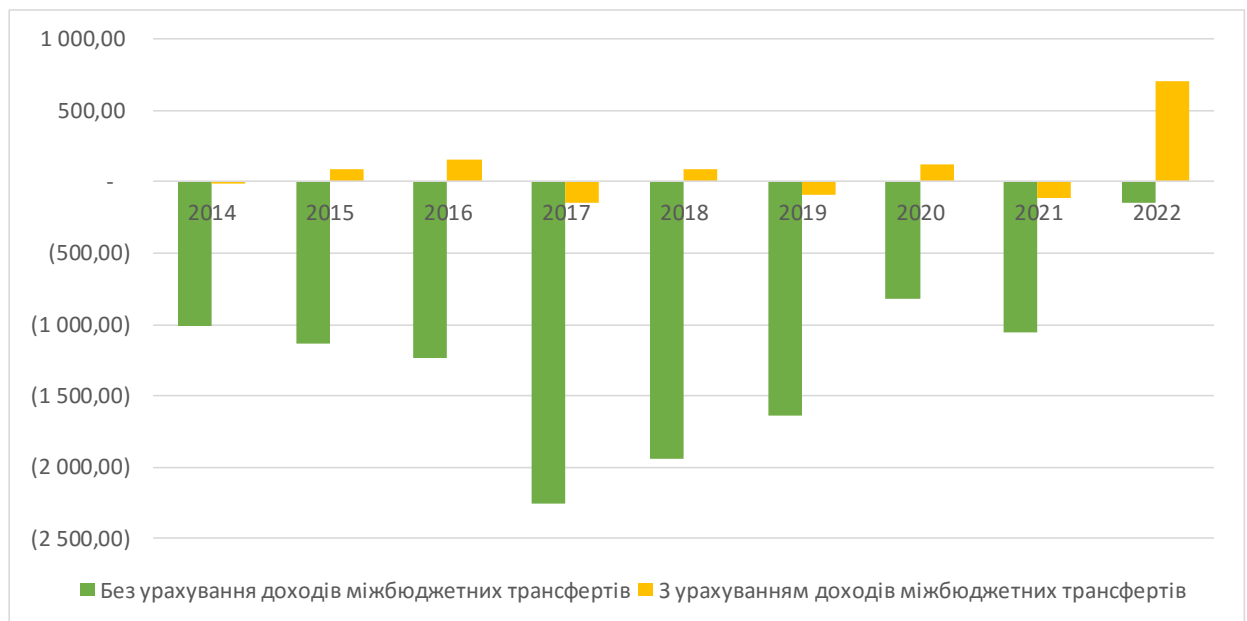

Рисунок 2.3 – Рівень впливу доходів від міжбюджетних трансфертів на сальдо бюджету Вінницької міської територіальної громади, млн. грн

Джерело: розроблено автором за даними Вінницької міської ради

Розроблений графік дає підстави стверджувати, що існує тенденція до зменшення залежності бюджету від міжбюджетних трансфертів, і вже станом на 2022

рік спостерігається історично низький рівень дефіциту без урахування міжбюджетних трансфертів у доходах бюджету.

Окрім того, як свідчать наведені дані на рисунку 2.2, після проведення фінансової децентралізації в Україні, спостерігається тенденція зростання ролі доходів бюджету Вінницької міської територіальної громади у перерозподілі валового регіонального продукту Вінницької області.

Станом на початок 2014 року частка співвідношення становила 1,8%, яка згодом досягла максимального рівня у 2019 році – 2,59%, однак у подальших роках спадала через зниження динаміки бюджетних доходів і карантинних обмежень. Своєю чергою рівень перерозподілу ВРП через місцеві бюджети свідчить про стан децентралізації управління фінансовими ресурсами. Чим більше частка доходів місцевих бюджетів у ВРП, тим вище рівень децентралізації в регіоні [38,с. 75].

Беззаперечною необхідністю є детальний аналіз складової податкових надходжень, як однієї з основних джерел формування бюджету (рис. 2.4).

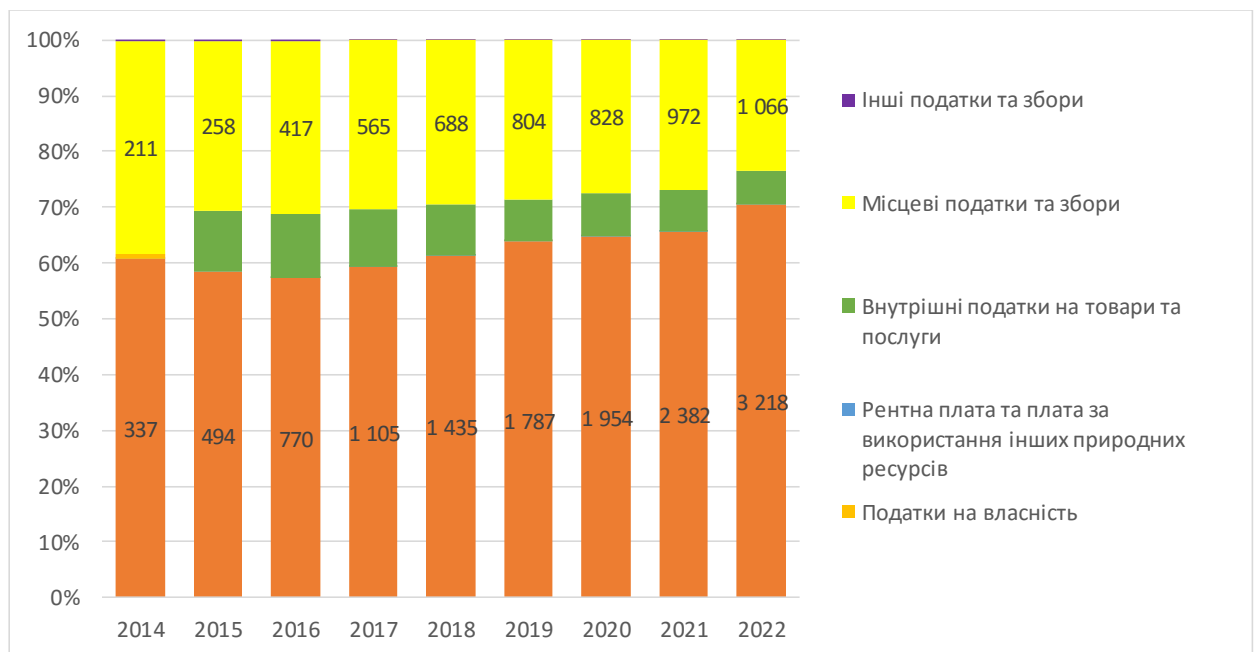

Рисунок 2.4 – Структура податкових надходжень до бюджету Вінницької міської територіальної громади, % (млн. грн)

Джерело: розроблено автором за даними Вінницької міської ради

Податок та збір на доходи фізичних осіб є переважним елементом у структурі податкових надходжень в аналізованому періоді. Якщо на кінець 2014 року їх сума становила 337 млн. грн (60,8% від загальної суми податкових надходжень), то вже на кінець 2022 року — 3 218 млн. грн (70,53% від загальної суми податкових надходжень). Наступними за вагомістю є місцеві податки і збори з середньорічною питоною вагою в податкових надходженнях — 29,51%.

В розрізі місцевих податків та зборів вважаємо за доцільне звернути увагу на частку єдиного податку та податку на майно. Якщо у 2014 році частка першого у місцевих податках становила 54,51% (115 млн. грн), то вже за підсумками 2022 року — 65,6% (699 млн. грн), а податок на майно — 41,8% (88 млн. грн) та 34,2% (365 млн. грн) відповідно. Саме включення з 2015 року земельного податку та орендної плати призвело до зросту в абсолютному вираженні групи податків на майно.

Слід відзначити, що зростання навантаження на державні і місцеві бюджети, спричинене пандемією Covid-19 призвело до значного скорочення та призупинення фінансування багатьох регіональних проєктів. Тому не можна однозначно стверджувати, що зростання обсягу податкових надходжень свідчить про збільшення фінансової самостійності місцевого самоврядування. Цей ріст в основному спричинений інфляційними процесами у країні та збільшенням мінімальної заробітної плати, а не реальним зміцненням економіки територій [39].

Нами проведено кореляційний аналіз та встановлено високо позитивну кореляцію між збільшенням розміру мінімальної заробітної плати та зростанням обсягу податкових надходжень з коефіцієнтом 0,9796. В той час як темпи інфляційних процесів мають низько негативний вплив (-0,3626) на зміну обсягу податкових надходжень.

Вважаємо за необхідність здійснити аналіз видаткової частини бюджету з метою виявлення тенденцій зміни політики та пріоритетів видатків ОМС. Загальна сума видатків з бюджету у 2022 році складає 5 025 млн. грн. Відповідно до рис. 2.5 найбільшу частку займають – видатки на освіту (42,03%), видатки на економічну

діяльність (20,10%) та видатки на житлово-комунальне господарство (14,23%). Як було встановлено, найменшу частку видатків займають видатки на культуру та мистецтво (1,26%) й фізичну культуру і спорт (1,92%).

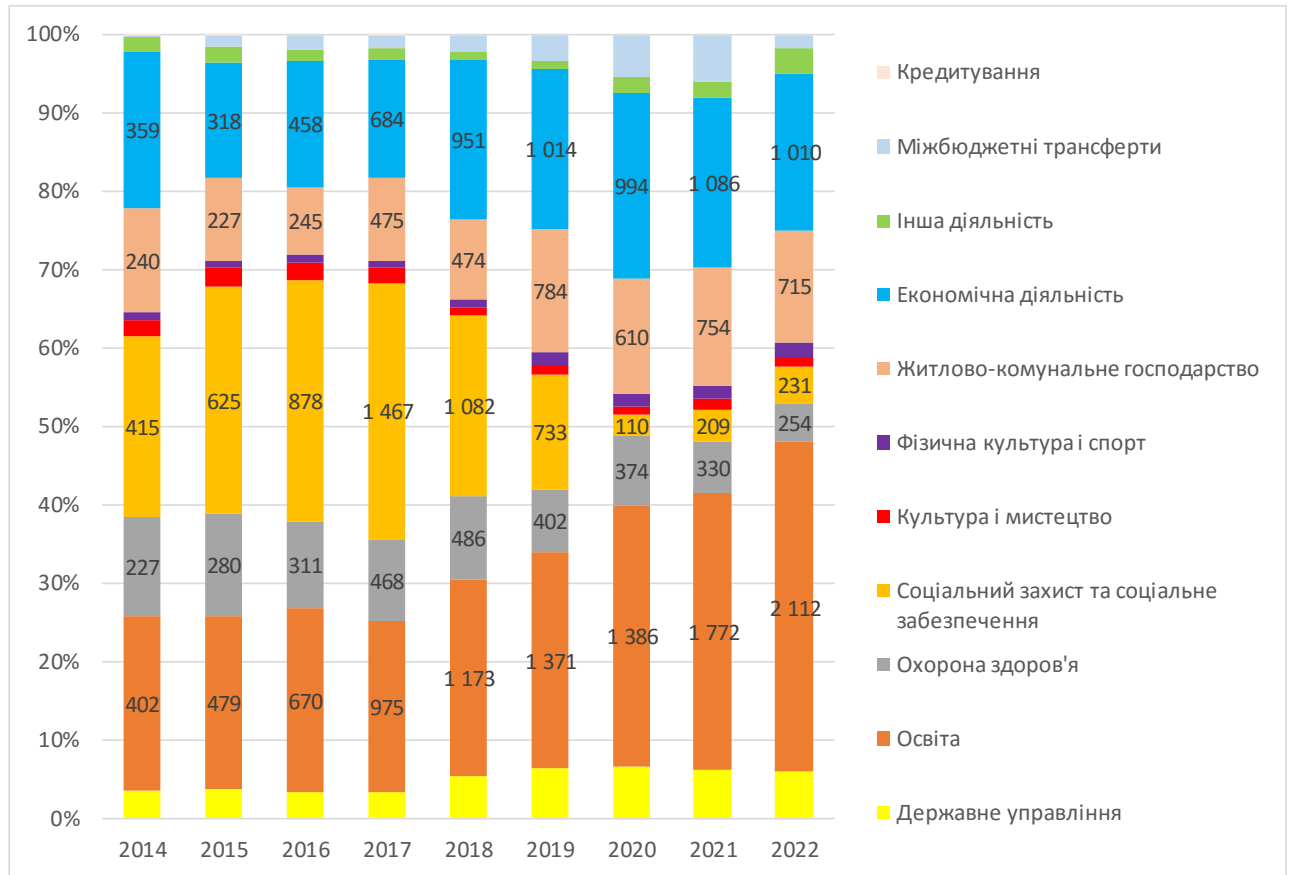

Рисунок 2.5 – Структура видатків та кредитування бюджету Вінницької міської територіальної громади за типовою програмною класифікацією, % (млн. грн)

Джерело: розроблено автором за даними Вінницької міської ради

Однозначно варто згадати про помітну тенденцію до зменшення видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, які у 2017 році займали історично найбільшу частку видатків за аналізований період (32,74%, або ж 1 467 млн. грн). Однак з 2018 року спостерігається суттєве зменшення не тільки в об'єкта дослідження, але і по всіх інших місцевих бюджетах в Україні [40]. Основною причиною цього стало проведення окремих видатків на соціальний захист з державного бюджету, які до змін фінансувалися з місцевих бюджетів завдяки субвенціям.

ОМС збільшують видатки на економічний розвиток своєї території, що передбачає модернізування важливих об'єктів соціальної інфраструктури (утеплення та будівництво шкіл, дитячих садочків, відкриття амбулаторії сімейної медицини, укладання асфальту, проведення освітлювальної інфраструктури доріг та вулиць тощо). Якщо у 2014 році на даний напрямок було передбачено 359,4 млн. грн, то вже у 2022 році – 1 010 млн. грн.

Вважаємо за доцільне провести аналіз предметно цільового використання коштів з бюджету Вінницької міської територіальної громади, на базі економічної класифікації видатків за період 2015–2022 рр.

Встановлено, що найбільшу частину видатків з бюджету громади займають поточні видатки, що складають в середньому 77,7% видатків бюджету, які спрямовуються, зокрема, на виконання бюджетних програм та забезпечують поточне функціонування бюджетних установ (рис. 2.6).

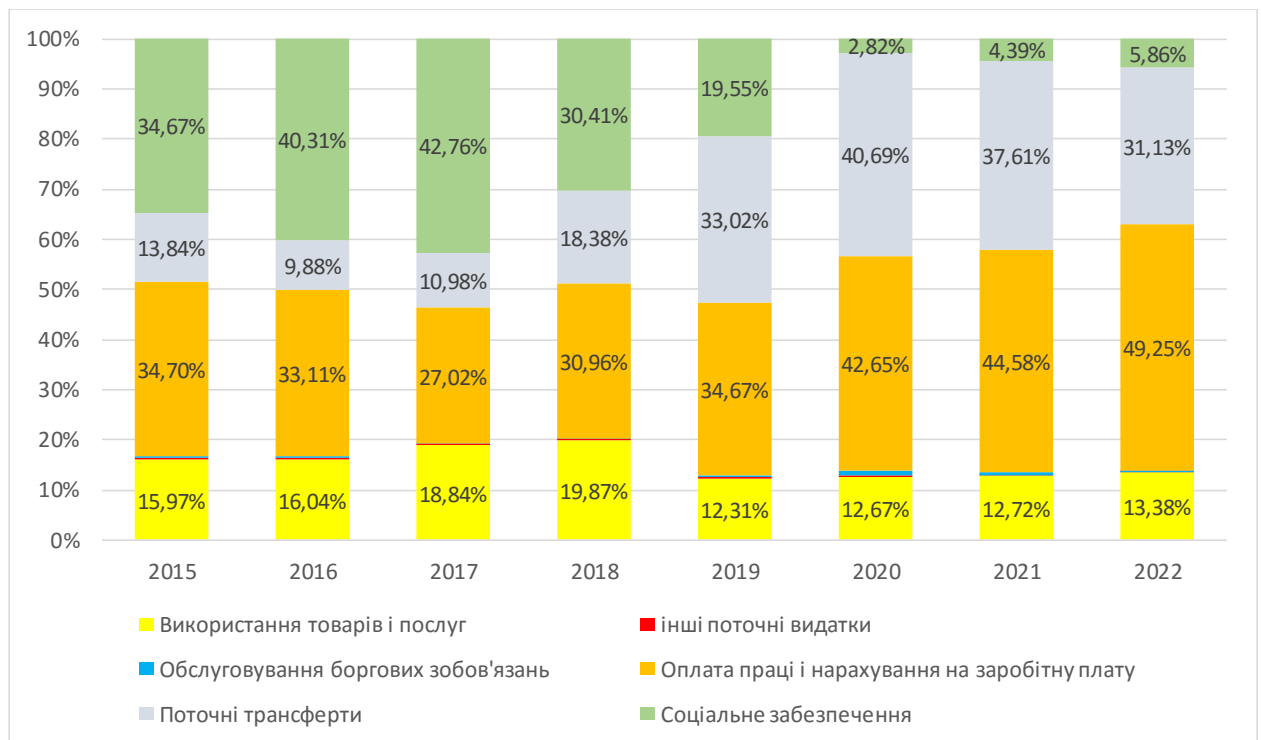

Рисунок 2.6 – Склад поточних видатків бюджету Вінницької міської територіальної громади за економічною класифікацією, %

Джерело: розроблено автором за даними Вінницької міської ради

В розрізі даної групи видатків найбільша зміна спостерігається в зростанні частки поточних трансфертів з 13,84% в 2015 році до 31,13% на кінець 2022 року. Таких трансфертів найбільше прослідковується у видатках на житлово-комунальне господарство та економічну діяльність.

Другою найбільшою групою економічних видатків є видатки на оплату праці та нарахування на заробітну плату частка яких на кінець 2022 року становить 49,25%. Ці ж видатки були найбільше зосереджені в освітній функціональній групі, на яку припадає 81,52% у 2022 році, на другому місці державне управління – 11,50%.

Абсолютна кореляція спаду видатків економічної групи соціального забезпечення існує між функціональною групою видатків на соціальний захист та забезпечення, що, як вже зазначалось, пов'язано зі зміною підходу держави до фінансування даних видатків.

В противагу до поточних видатків, капітальні видатки бюджету має інвестиційний характер та спрямовуються на соціально-економічний розвиток території. В бюджеті Вінницької міської територіальної громади даний вид видатків за аналізований період в середньому становлять 22,30% видатків бюджету.

Найбільше капітальних видатків в розрізі галузей було спрямовано, в середньому, на: економічну діяльність – 56,64%, житлово-комунальне господарство – 21,98% та освіту – 8,38% (див. Додаток Б).

З огляду на значну кількість видатків на соціальні сфери, з середньорічною часткою у загальній структурі видатків 58,9%, можна стверджувати, що бюджет громади є соціально орієнтованим.

Проаналізувавши структуру видаткової частини, можна зазначити, що внаслідок фінансової децентралізації основним напрямком видатків ОМС Вінницької міської територіальної громади є освіта, житлово-комунальне господарство та економічна діяльність. Крім того, збільшуються видатки й по інших напрямках, це вказує на те, що місцева влада коригує свої видатки відповідно до пріоритетів та потребностей, які постали внаслідок реформи фінансової децентралізації.

2.2 Оцінка фінансової спроможності бюджету Вінницької міської територіальної громади

Якщо оцінювати фінансову спроможність бюджету громади виконувати покладені на них функції без офіційних трансфертів, то ОМС не вистачатиме коштів на покриття видатків з наявною податковою та неподатковою базами наповнення бюджету, що вкотре підтверджує необхідність розширення бази джерел наповнення доходів.

Беззаперечно просте порівняння показників надходжень та видатків є недостатнім як для визначення результативності фінансової децентралізації, так і для порівняльної характеристики сили впливу реформи на розвиток бюджету Вінницької МТГ.

Унаслідок цього, з метою оцінювання фінансової стійкості бюджету було застосовано комплексний методичний підхід шляхом розрахунку інтегрального показника, який є результатом взаємозв'язку узагальнених оцінок оперативного та фундаментального аналізу рівня розвитку видаткової та доходної складових бюджету представленого розрахунками вагових коефіцієнтів та загального інтегрального індикатора (табл. 2.1).

Для органів місцевого самоврядування такий ретельний аналіз з урахуванням бюджетних коефіцієнтів допомагає покращити процес ухвалення бюджетних рішень та підвищити якість структури бюджету та ефективність використання бюджетних коштів. Крім того, це є важливим етапом при формуванні фінансової стратегії соціально-економічного розвитку території громади, яке впливає на події та якість бюджету в майбутньому.

Таблиця 2.1 – Розрахункові коефіцієнти та показники фінансової стійкості бюджету Вінницької міської територіальної громади

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Норм. знач.
Аналіз збалансованості бюджету										
Коеф. бюджетного покриття	0.996	1.043	1.054	0.968	1.019	0.981	1.030	0.978	1.141	↑
Коеф. стійкості бюджету	0.559	0.547	0.466	0.488	0.428	0.316	0.221	0.192	0.149	< 0.3
Коеф. загальної податкової стійкості	0.308	0.392	0.474	0.415	0.502	0.563	0.723	0.722	0.908	≥ 0.2–0.5
Коеф. покриття видатків міжбюджетними трансфертами	0.557	0.571	0.491	0.472	0.437	0.310	0.228	0.188	0.170	< 0.3
Аналіз фінансової самостійності										
Коеф. бюджетної залежності	0.359	0.354	0.318	0.328	0.300	0.240	0.181	0.161	0.130	≤ 0.1
Частка дотації вирівнювання у загальній сумі трансфертів	0.259	0.002	0.010	Na	0.022	0.026	0.015	Na	0.042	< 60
Коеф. податкової самостійності	0.309	0.376	0.449	0.429	0.492	0.574	0.702	0.738	0.796	≥ 0.3
Коеф. стійкості доходної бази	0.421	0.418	0.518	0.498	0.555	0.643	0.760	0.789	0.842	≥ 0.6
Аналіз ефективності бюджету										
Коеф. дефіцитності бюджету	-0.004	0.043	0.054	-0.032	0.019	-0.019	0.030	-0.022	0.141	≤ 0
Коеф. бюджетної результативності	0.0002	0.0002	0.0001	0.0001	0.0001	0.0001	0.0001	0.0001	Na	↑
Коеф. бюджетної забезпеченості населення	0.0002	0.0002	0.0001	0.0001	0.0001	0.0001	0.0001	0.0001	Na	↑
Показник стабільності доходної частини бюджету	0.553	0.687	0.965	0.879	1.150	1.818	3.173	3.849	5.345	≥ 1

Джерело: розраховано автором на основі [41] та за даними Вінницької міської ради

Примітка (для табл. 2.1 та табл. 2.2):

- 1) розрахунок показника “частка дотації вирівнювання у загальній сумі трансфертів” за 2017 та 2021 рр. не проводився через відсутність дотацій вирівнювання з державного бюджету до бюджету громади;
- 2) розрахунок показників “коефіцієнт бюджетної результативності” та “коефіцієнт бюджетної забезпеченості населення” у 2022 р. не проводився через відсутність статистичної інформації про чисельність населення у Вінницькій міській територіальній громаді.

З наведених даних в табл. 2.1 вважаємо за доцільне виокремити коефіцієнт стійкості бюджету, який показує частку залежності бюджету від міжбюджетних трансфертів, найбільшою така залежність була на початку дослідження – 0,559, з

постійною динамікою до зменшення, аж поки за підсумками 2020 року було перетнуте нормативне значення, у 2022 році – 0,149.

Показник загальної податкової стійкості з початку аналізованого періоду знаходився у межах нормативного значення і за роки зростав у геометричній прогресії з початкового значення 0,308 у 2014 році, до 0,908 – 2022 р. Це свідчить, що близько 90% усіх бюджетних видатків у 2022 році покривалися за рахунок податкових надходжень.

У групі фінансової самостійності зосередимо увагу на значенні показника стійкості доходної бази, який розкриває вагомість суми податкових та неподаткових надходжень у бюджетних доходах. За підсумками 2014 року їх частка становила близько 42%, з плином розвитку реформи у 2019 році коефіцієнт перетнув рівень нормативного значення з результатом 0,643, у 2022 році – 0,842.

Показник стабільності дохідної частини бюджету, як частина групи ефективності бюджету, встановлює співвідношення податкових надходжень до міжбюджетних трансфертів. У 2018 році – було подолано нормативне значення з рівнем показника 1,150, а за підсумками 2022 року рівень – у 5 разів вище за норму.

В підсумок аналізу розрахункових коефіцієнтів фінансової стійкості бюджету Вінницької міської територіальної громади спостерігаємо, що з плином розвитку реформи відбувається кратне покращення показників та їх знаходження у межах нормативного значення.

Однак, проведений аналіз не дає змогу повною мірою надати загальну оцінку щодо рівня фінансової стійкості бюджету, тому, використовуючи значення вагових коефіцієнтів, було розраховано субіндекси за частковими ознаками в розрізі кожного показника та груп загалом (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Результати комплексного аналізу фінансової стійкості бюджету
Вінницької міської територіальної громади

Показник	Значущість показників	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Коеф. бюджетного покриття	0.31	0.309	0.323	0.327	0.300	0.316	0.304	0.319	0.303	0.354
Коеф. стійкості бюджету	0.23	0.129	0.126	0.107	0.112	0.099	0.073	0.051	0.044	0.034
Коеф. загальної податкової стійкості	0.21	0.065	0.082	0.100	0.087	0.105	0.118	0.152	0.152	0.191
Коеф. покриття видатків міжбюджетними трансфертами	0.25	0.139	0.143	0.123	0.118	0.109	0.077	0.057	0.047	0.042
Аналіз збалансованості бюджету		0.64	0.67	0.66	0.62	0.63	0.57	0.58	0.55	0.62
Коеф. бюджетної залежності	0.30	0.108	0.106	0.095	0.098	0.090	0.072	0.054	0.048	0.039
Частка дотації вирівнювання у загальній сумі трансфертів	0.24	0.062	0.000	0.002	0.000	0.005	0.006	0.004	0.000	0.010
Коеф. податкової самостійності	0.25	0.077	0.094	0.112	0.107	0.123	0.143	0.175	0.185	0.199
Коеф. стійкості доходної бази	0.21	0.088	0.088	0.109	0.105	0.117	0.135	0.160	0.166	0.177
Аналіз фінансової самостійності		0.34	0.29	0.32	0.31	0.33	0.36	0.39	0.40	0.42
Коеф. дефіцитності бюджету	0.29	– 0.001	0.012	0.016	– 0.009	0.006	– 0.005	0.009	– 0.006	0.041
Коеф. бюджетної результативності	0.22	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Коеф. бюджетної забезпеченості населення	0.22	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
Показник стабільності доходної частини бюджету	0.27	0.149	0.186	0.261	0.237	0.310	0.491	0.857	1.039	1.443
Аналіз ефективності бюджету		0.15	0.20	0.28	0.23	0.32	0.49	0.87	1.03	1.48
Інтегральний показник		1.12	1.16	1.25	1.16	1.28	1.41	1.84	1.98	2.53

Джерело: розраховано автором на основі [41] та за даними Вінницької міської ради

Проведений аналіз дав можливість надати загальну характеристику фінансової стійкості бюджету за різними показниками, такими як збалансованості, фінансової самостійності та ефективності.

Для отримання загальної оцінки рівня стійкості бюджету громади розрахуємо інтегральний показник, який є сумою укрупнених стандартизованих показників за різними блоками аналізу (див. табл. 2.2 та рис. 2.7).

Рисунок 2.7 – Поліноміальний тренд зміни рівня інтегрального показника фінансової стійкості бюджету Вінницької міської територіальної громади з прогнозом на 2023–2025 бюджетні періоди

Джерело: розроблено автором за даними Вінницької міської ради

Динаміка інтегрального показника фінансової стійкості бюджету має переважно стійку тенденцію до зростання у понад 2 рази з початкових 1,12 у 2014 році, до 2,53 – 2022 р. На наш погляд, причиною такого зростання є збільшення власних та закріплених надходжень до бюджету, водночас залишається стримувальний елемент його розвитку як часткова залежність від міжбюджетних трансфертів. Поліноміальний тренд зміни рівня фінансової стійкості бюджету Вінницької міської територіальної громади за 2014–2022 рр. з прогнозом у 3 періоди має висхідну тенденцію.

2.3 Огляд бюджетних програм розвитку Вінницької міської територіальної громади

Джеймс Гаррінгтон, англійський політичний мислитель та реформатор, одного разу висловився, “вимірювання – це перший крок, який веде до контролю і в

кінцевому підсумку до вдосконалення. Якщо ви не можете щось виміряти, ви не можете це зрозуміти. Якщо ви не можете зрозуміти його, ви не можете його контролювати. Якщо ви не можете його контролювати, ви не можете його покращити“ [42].

Під впливом фінансової децентралізації, з метою забезпечення сталого економічного і соціального розвитку Вінницької міської територіальної громади, врахування та збалансування інтересів мешканців населених пунктів, що увійшли до Вінницької міської територіальної громади та підвищення якості їх життя було розроблено стратегії розвитку громади – “Вінниця – 2020“ [43] (від 30.08.2013 р.) та “Стратегія 3.0“ (від 26.02.2021 р.) [44].

Для досягнення цілей стратегій, що побудовані на основі SWOT–аналізу, застосовується програмно-цільовий метод у бюджетному процесі, складовою якого є бюджетні програми, під чим варто розуміти “сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій“ [21].

Для огляду цільових програм розвитку, нами використовувалися бюджетні програми та звіти про їх виконання з розвитку житлово-комунального господарства, освіти та економічної діяльності, як найбільших вагомих груп у розрізі видатків бюджету Вінницької міської територіальної громади за період аналізу.

Програма розвитку та утримання житлово-комунального господарства Вінницької міської територіальної громади з 2019–2024 року була сформована з метою розв’язання проблемних питань, що постали перед ОМС у громаді:

1. Зношеність об’єктів благоустрою, в тому числі вулично-дорожньої мережі, великих та малих мостів;
2. Недостатня розгалуженість та низька пропускна здатність мережі закритої зливової каналізації у складі інженерного захисту територій та відсутність локальних очисних споруд;

3. Недостатня кількість громадських вбиралень на територіях загального користування, а наявні громадські вбиральні потребують капітального ремонту;

4. Застарілий житловий фонд потребує оновлення від фундаменту до покрівлі, а зовнішні та внутрішньо будинкові інженерні мережі зношені на 70% і потребують повної заміни та оновлення. 61% ліфтів знаходиться в незадовільному стані та потребує модернізації та оновлення, у зв'язку із завершенням нормативного терміну експлуатації (25 років);

5. Досягнення граничної вікової межі та потреба знесення або омолодження значної кількості багаторічних зелених насаджень на вулицях, парках, скверах мікрорайонів міста;

Серед основних виконавців програми зі сторони Вінницької міської ради варто виокремити департаменти: міського господарства; комунального господарства та благоустрою; житлового господарства; енергетики, транспорту та зв'язку міської ради; капітального будівництва, які відповідальні за досягнення мети та результати виконання цільової бюджетної програми розвитку.

Згідно з аналізом результативних показників вузько-направлених БП, як основи цільової програми розвитку, спостерігаємо, що за період аналізу 2019–2022 рік було заплановано та покрито усі 100% запланованих видатків на загальну суму 2 658 млн. грн, у розрізі програм найбільшу частку фінансування займає БП “Організація благоустрою населених пунктів” – 65,6%, за нею слідують БП із “Забезпечення діяльності з виробництва, транспортування постачання теплової енергії” в частині надання фінансової підтримки підприємствам – 19,8% та “Внески до статутних капіталів суб’єктів господарювання” – 11,4%.

Окрім того, важливо зазначити про Програми економічного і соціального розвитку Вінницької міської територіальної громади, які складаються на кожний бюджетний період та кореспондуються з чинними цільовими програмами розвитку, в т.ч. ЖКГ.

В розрізі цих програм були розроблені та реалізовані БП, що пов'язані з будівництвом об'єктів житлово-комунального господарств, утриманням та розвитком дорожньої інфраструктури, а також реалізації проектів в рамках “Бюджету громадських ініціатив Вінницької міської територіальної громади” протягом 2019–2022 рр.

Виконання запланованих видатків за згаданими напрямками з 2019 по 2021 роки було в середньому на рівні 96,46%, що у грошових вимірах становить близько 523 млн. грн, серед причин невиконання решти видатків стало неповне надходження кредитних коштів у заплановані терміни. Щодо 2022 року – виконання плану на рівні 40,5% пов'язане з введенням військового стану та початку військових дій на території України.

За характером видатків цих програм найбільше коштів за аналізований період було спрямовано на реконструкцію (40,12%) та будівництво (37,9%) об'єктів ЖКГ – 408 млн. грн., а також утримання та розвиток доріг місцевого значення громади 21% (110 млн. грн).

Наступною цільовою програмою є програма розвитку освіти, яка останнє десятиліття реалізовується у 2 етапи: 1 етап у період з 2013–2020 років (з пролонгацією до 2021 р.), та 2 – у 2022–2024 рр. Програмою визначено, що Департамент освіти Вінницької міської ради здійснює реалізацію заходів, координацію та контроль за їх виконанням для досягнення основної мети програми – удосконалення розвитку системи освіти відповідно до потреб держави та запитів громадян міста, формування позитивного іміджу освітньої галузі та перспектив її розвитку.

Найбільшими викликами з виконання плану реалізації цільової програми були періоди 2015 та 2020 років, що тісно пов'язано з геополітичними та епідемічними подіями на території України, відповідно. Однак, виконавчим органам вдалося за аналізований період не допустити невиконання програми більш як 5 відсоткових пунктів.

Серед 15 БП від Департаменту освіти Вінницької міської ради виокремимо найбільші за обсягами видатки, що пов'язані з наданням дошкільної, загальної середньої освіти (в т. ч. вечірніми (змінними) школами), а також забезпечення підготовки кадрів професійно–технічними закладами та іншими закладами освіти.

Частка даних груп у загальній сумі видатків становить близько 90%, або ж більш як 9 млн. грн за увесь період аналізу. Спостерігається тенденція зменшення частки фактичного фінансування видатків на дошкільну освіту від усіх видатків цільової програми: за 2014 рік – 42% (168 млн. грн), тоді як у 2022 році – 26% (548 млн. грн.).

Найбільше видатків в розрізі програми спрямовується на загальну середню освіту, близько 49,3% видатків на освіту за останні 9 бюджетних періодів.

В частині економічної діяльності Вінницької міської ради вважаємо за потрібне провести аналіз цільових програм розвитку з будівництва, транспорту, транспортної інфраструктури та дорожнього господарства, а також туризму.

Комплексна програма розвитку міського пасажирського транспорту на 2018–2023 роки, головним реалізатором якої є Департамент енергетики, транспорту та зв'язку міської ради, направлена на підвищення рівня якості надання послуг з перевезень населення електричним і муніципальним автомобільним транспортом загального користування та забезпечення сталого функціонування і подальшого розвитку пасажирського транспорту міста.

На кінець 2022 року обсяг відхилення видатків від планованих обсягів становить 12%, а фактичний обсяг профінансованого, з початку реалізації програми, становить 2 080 млн. грн. Причиною відхилення від плану є введення воєнного стану та невідповідність видатків статусу першочергових.

В розрізі програми передбачалося реалізації БП у напрямку забезпечення надання послуг з перевезення громадським транспортом та внески до статутних капіталів суб'єктів господарювання, відповідно до чого розподіляються обсяги видатків з частками 83,7% та 14,2%.

Департамент капітального будівництва у розрізі соціально-економічних програм розвитку на кожний бюджетний період з 2019–2022 рр. забезпечував виконання завдань з реконструкції та будівництва житлових будинків, об'єктів освіти, охорони здоров'я, зв'язку, транспорту, торгівлі, громадського харчування, комунального господарства, культурно-побутового й іншого призначення.

Загальний обсяг видатків за період аналізу становить 858 млн. грн, що становить 66% від запланованих видатків за останні 4 бюджетні періоди, що більшою мірою пов'язано з відсутністю фінансування гарантованих зобов'язань у кожному бюджетному періоді.

Розподіл видатків між капітальним будівництвом та реконструкцією знаходиться у пропорції – 47,3% та 52,7% відповідно. За вектором будівництва найбільше видатків спрямовується на заклади з охорону здоров'я – 88%, надалі слідують заклади освіти – 9,41%.

Серед видатків реконструкції найбільшу частку видатків було зосереджено на заклади освіти – 73% та спорт – 16,1%, в той час, як на заклади охорони здоров'я лише 1,1% до загального обсягу.

Ще однією програмою “економічної групи” – є цільова програма розвитку туризму та бренду громади у періоди: 2016–2020 рр. та 2021–2023 рр. Загальний обсяг видатків за двома часовими рамками сягає рівня 7 млн. грн., серед яких найбільші темпи просту відбулися з 2019 року – до рівня 1,5 млн. грн, з 0,3 млн. грн у 2018 році, що тісно пов'язують із збільшенням розміру туристичного збору в громаді.

Зі збільшенням обсягу фінансування розширилися вектори розвитку туризму в громаді, вже з початку 2019 року почали розробляти концепцію розвитку Туристичного хабу, що є свого роду найбільшим в Україні, для посилення бренду громади та регіону, а станом на кінець 2022 року рівень готовності був на рівні 85,6%.

Відомо, що бюджетна система України побудована на принципах, одним і з яких є принцип ефективності та результативності, яким передбачено, що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути

досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання публічних послуг при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів [21].

Водночас слід зазначити, що на даний час науково-економічні кола пропонують широкий ряд методик оцінювання ефективності, які мають право на існування [45]. Однак єдиної – для здійснення оцінки ефективності бюджетних програм, які виконуються розпорядниками коштів місцевих бюджетів, немає. Як правило, така оцінка проводиться за удосконаленою Методикою здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм, що наведена у Листі Міністерства фінансів України від 19.09.2013 р № 31–05110–14–5/27486 [46].

Втім, на прикладі звіту про виконання БП “Будівництва об’єктів житлово-комунального господарства“ за 2021 р., реалізатором якої є Департамент комунального господарства та благоустрою Вінницької міської ради, спостерігаємо, що в основу вимірювання групи показників ефективності закладено середні значення витрат на одну одиницю продукту програми, як і в більшості інших БП (див. Додаток В).

Застосовуючи методику Міністерства фінансів та показники ефективності звіту, можна дійти висновку, що більшість БП є високо ефективними з огляду на переважне покриття усіх запланованих видатків та показників групи продукту, але такий підхід до формування оцінки, на наш погляд, не є правильним.

Насправді проведення оцінки ефективності повинно супроводжуватися широким рядом досліджень, які можуть підтвердити позитивні зрушення якісних показників соціальних і економічних послуг, що надаються на місцевому рівні, та приведення їх у відповідність до реальних потреб населення визначених на початку формування БП. Описана проблематика заслуговує на дослідження, відокремлене від впливу децентралізації на розвиток місцевих бюджетів.

У підсумок, 2 розділ роботи присвячений оцінці рівня децентралізації бюджету Вінницької міської територіальної громади шляхом огляду його складових, визначення частки в економіці регіону через перерозподіл ВРП, а також встановлення рівня фінансової самостійності.

Аналіз доходів й видатків дозволив встановити короточасні розриви у виконанні бюджету та рівень дефіцитності, який за жоден бюджетний період не перевищував 150 млн. грн. Як уже зазначалося при плануванні бюджетних показників фінансові органи дотримувалися консервативного підходу, який виражається в обережності та утриманні від раптових та радикальних змін.

Дослідження формування доходної частини бюджету встановило, що вагомим джерелом наповнення залишаються податкові надходження. Серед них 92% надходить від оподаткування доходів громадян та групи місцевих податків та зборів. Законодавчі нововведення все ще повністю не забезпечують бюджетну децентралізацію, адже міжбюджетні трансферти досі впливають на виконання бюджету, у розрізі останніх найбільше цільових субвенцій. Однак спостерігається тенденція до зменшення їх частки у загальній структурі доходів бюджету та впливу на сальдо бюджету.

Бюджет громади за 2014–2022 рр. у видатковій частині варто схарактеризувати “соціальним” та водночас “бюджетом розвитку”, адже за період аналізу було встановлено, що пріоритетними напрямками видатків є освіта, житлово-комунальне господарство та економічна діяльність. А дослідження економічної класифікації лише підтверджує його статус через зростання групи капітальних видатків до рівня 22,1% з початкових 15,8%.

Проведений комплексний аналіз групи показників фінансової стійкості бюджету Вінницької міської територіальної громади за 2014–2022 рр. дозволив визначити рівень фінансової самостійності та ефективності на базі трьох груп показників: збалансованості (показники виміру бюджетного покриття, стійкості бюджету, загальної податкової стійкості та покриття видатків міжбюджетними

трансфертами); фінансової самостійності (показники – бюджетної залежності, частки дотації у загальній сумі трансфертів, податкової самостійності та стійкості доходної бази) та ефективності бюджету (показники – дефіцитності бюджету, бюджетної результативності та забезпеченості населення, стабільності доходної частини бюджету), що трансформуються в інтегральний показник, який збільшився удвічі за аналізований період.

В той же час, було проведено аналіз цільових програм розвитку, що витікають з найбільших функціональних напрямків видатків згаданих вище, який дозволив встановити деталі цільових програм розвитку бюджету та їх високий рівень виконання шляхом співставлення планових та фактичних показників видатків.

РОЗДІЛ 3

ЗАХОДИ ЩОДО ОПТИМІЗАЦІЇ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК БЮДЖЕТУ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1 Основні проблеми розвитку місцевих бюджетів та можливі шляхи їх вирішення через призму фінансової децентралізації

Тривалі карантинні обмеження, пов'язані з пандемією коронавірусу у 2020–2022 роках, а також російська агресія проти України, що набула широкомасштабної війни на початку 2022 року, викликали ряд проблем, які не могли бути передбачені реформою фінансової децентралізації, однак вирішити які потрібно у стислі терміни.

Серед нескінченного ряду викликів, з якими стикнулися органи місцевого самоврядування кожної територіальної громади, слід виокремити:

- подолання наслідків гострої респіраторної хвороби COVID–19, спричиненої коронавірусом SARS–CoV–2 в частині фінансування видатків на придбання медикаментів, засобів індивідуального захисту, придбання медичних препаратів, збільшення фінансової підтримки медичних працівників тощо;
- розміщення та адаптація в громадах мільйонів внутрішньо переміщених осіб. Як повідомляє рух ЧЕСНО станом на березень 2023 року офіційно зареєстрованих осіб у Вінницькій МТГ було близько 46 тис. ос., населення якої на початок 2022 року Держстат оцінював у 369,7 тис. ос. [47];
- внаслідок еміграції населення відбувається стагнація внутрішнього ринку, дефіцит робочої сили;

- спрямування видатків на відновлення ЖКГ, через пошкоджені лінії постання енергоносіїв, зокрема теплової енергії для забезпечення опалення житлових будинків та об'єктів соціальної інфраструктури;

- суттєве зростання собівартості промислової продукції через індексацію споживчих цін;

- обмеженість капітальних видатків, як наслідок – наявність ризиків у виконанні програм розвитку громади;

Крім того, проведений фінансово-економічний аналіз виконання бюджету Вінницької міської територіальної громади за період 2014–2022 рр. допоміг встановити:

- низьку питому вагу надходжень від сплати місцевих податків і зборів у структурі загальних доходів бюджету. Порівнюючи міжнародну практику група місцевих податків і зборів є основою доходів місцевих бюджетів європейських країн;

- незначну роль інших груп доходів в процесі формування бюджету;

- часткову залежність від міжбюджетних трансфертів.

Подолання цих викликів можливе завдяки розширенню та збільшенню обсягів доходів органів місцевого самоврядування. Однак ця умова під загрозою виконання з прийняттям Закону України №3428 “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України“, який набрав чинності 19 листопада 2023 року [48].

На наш погляд, Законом визначено дещо контраверсійну норму з ретроспективною дією, адже отримана з 1 жовтня 2023 року по 31 грудня року, в якому скасовано воєнний стан, частина податку на доходи фізичних осіб від оподаткування доходів у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими та особами рядового і начальницького складу зараховується в повному обсязі до спеціального фонду Державного бюджету України.

ПФДО (крім ПДФО з військовослужбовців) продовжують зараховувати до місцевих бюджетів у розмірі 64%. Одночасно, встановлюється, що не менше 4% такого податку (близько 12,3 млрд. грн. з місцевих бюджетів України) мають бути спрямовані на проведення розрахунків за електричну та теплову енергію, водопостачання, водовідведення, природний газ, інші енергоносії, що використовуються у процесі виробництва теплової енергії або іншого виду енергії, на підтримку підприємств з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії, централізованого постачання холодної води та водовідведення.

Для компенсації можливих втрат доходів та вирівнювання доходів до рівня 2021 року, на період 2024 року [49]:

1. зупиняються дії статей 98 і 99 Бюджетного кодексу України щодо передачі реверсної дотації з місцевих бюджетів до державного бюджету. Міністерством фінансів України було попередньо оцінено цей вплив у сумі 14,1 млрд. грн. доходів місцевих бюджетів;
2. додатково спрямовуються на місцевий рівень базові та додаткові дотації у розмірі 21,1 та 33,4 млрд. грн відповідно;
3. залишки на рахунках ОМС можна буде використовувати лише на пріоритетні видатки: соціальні, підтримку оборони, лікування та реабілітацію осіб, які постраждали від російської агресії тощо.

Враховуючи рівень залежності бюджету Вінницької МТГ від податкових доходів та міжбюджетних трансфертів, цей рівень додаткового забезпечення однозначно не дозволить підтримувати видатки бюджету на поточному рівні, як наслідок органи місцевого самоврядування повинні зосередити увагу на розширенні доходної частини власними силами. А оскільки установлення власних місцевих податків та зборів Податковим кодексом прямо заборонено ОМС, то слід зосередитися на розвитку обсягу доходів від вже наявних джерел.

На наш погляд нерозкритими резервами доходів бюджету є неподаткові надходження в частині здавання в оренду комунального майна, а також важливість підтримки малого та середнього бізнесу в регіональній економіці.

Світова практика доводить, що “невидима рука ринку” та конкуренція є кращими важелями до управління майном з максимальною ефективністю, однак система управління комунальним майном державними органами влади в Україні не проявляє себе ефективно підтверджуючи це частками доходів в місцевих бюджетах.

З огляду на це необхідно провести оцінку ефективності управління та аналіз стану об’єктів комунальної власності на місцях, здійснити, за необхідності, поточні ремонти для збільшення їх зовнішньої привабливості, вдосконалити систему оцінки комунального майна та забезпечити їх здачу на прозорих умовах не нижче ринкових цін, описане дозволить забезпечити як оптимізацію видатків на постійну підтримку стану об’єктів, так і залучить додаткові доходи.

Малий та середній бізнес (МСБ) є локомотивом розвитку економіки усіх країн світу, адже своєю мобільністю та повсюдністю вони забезпечують податками кожний місцевий бюджет, а продуктом та роботою – населення.

Місцева влада повинна бути зацікавлена у наданні та формуванні різних видів допомоги зокрема: фінансова – пільгові кредити або ж компенсація ставок за кредитами; розвиток програм грантів та системи дотацій; інституційна – через прояв спрощення дозвільних процедур, що залежать від місцевої влади та надання професійних консультацій від сплати податків та до пошуку оренди приміщення.

Важливість підтримки МСБ несе собою коротко– та середньострокову вигоду для місцевої влади через збільшення зайнятості населення та сплати податків малими, але масштабними обсягами.

Місцеві податки та збори є невідокремленою складовою системи оподаткування розвинутих країн світу, що мають суттєве фіскальне значення та є ресурсом для фінансування діяльності місцевих органів влади та розвитку місцевої громади. При цьому в цих країнах місцеві податки і збори, як правило, мають досить

велику питому вагу в загальній сумі грошових надходжень органів регіонального й місцевого самоврядування (від 51% до 72% – Данія, Японія, Швеція та Австрія; від 43% до 48% – Норвегія, Швейцарія та Франція; від 31% до 37% – Іспанія, Фінляндія та Велика Британія) [50].

Загалом, варто виділити сучасні принципи функціонування інституту місцевих податків і зборів європейських країн, які передбачають:

- справедливий розподіл тягара місцевих податків з урахуванням платоспроможності платників податків і вигоди, яку вони отримують від послуг, що надаються місцевими органами влади;
- транспарентність податкового тягара для фізичних і юридичних осіб – платників податків, що має сприяти ефективному розподілу ресурсів;
- визнане право органів місцевого самоврядування змінювати при потребі в обсязі наперед установлених обмежень обсяг місцевих податків;
- різниця між обсягом місцевих податків, які збираються органами місцевого самоврядування різних адміністративно-територіальних одиниць, не повинна бути великою, за винятком випадків, коли це пояснюється таким чинником, як різний рівень послуг;
- невисокий рівень економічних (мінімальний вплив на економічну структуру території муніципалітету), демографічних (не спричинення міграції жителів) і соціальних (запобігання погіршенню становища соціальних груп) наслідків;
- певна еластичність, яка б сприяла коригуванню обсягу податкових надходжень залежно від зміни рівня витрат [51].

Однак з урахуванням того, що частка місцевих податків та зборів в середньому становить менше третини податкових надходжень бюджету Вінницької МТГ, то вбачається необхідність у розкритті прихованого фіскального потенціалу цієї групи доходів, а також виявлення ряду проблем та шляхів їх вирішення, що було запропоновано нижче.

Створене бізнес-середовище для представників на спрощеній системі оподаткування дозволило акумулювати до 700 млн. грн від сплати **єдиного податку** у 2022 році, що становить 65,6% від загальної суми місцевих податків і зборів Вінницької МТГ.

“... втім, на думку більшості респондентів, має недолік, який полягає у тому, що окремі ФОП, зареєстровані в інших ТГ, дуже часто здійснюють підприємницьку діяльність на території громади, до бюджету якої податок не сплачується. Тому сплата податку за місцем реєстрації, а не за місцем ведення господарської діяльності, призводить до втрат податкових надходжень.

Окремі представники ОМС відзначили той факт, що спрощена система оподаткування використовується для мінімізації податкових зобов'язань. Так, наприклад, великі готелі знаходяться на спрощеній системі оподаткування. Для формального дотримання вимог цієї системи, послуги можуть бути поділені між різними ФОП. Багато неофіційно працевлаштованих працівників. Багаточисельні випадки надання послуг оренди майна без сплати податку. Можливостей перевірити надання послуг проживання у приватних будинках немає. У цьому контексті респондентами було також зазначено, що несплата податків з доходів фізичних осіб від здачі в оренду приватного майна є суттєвою системною проблемою на рівні країни, що спричиняє втрату значного обсягу податкових надходжень місцевими бюджетами“ [52].

З огляду на це, нами розділяються практичні поради науковців для підвищення фіскальної спроможності податку та пропонується наступне:

1. прийняти положення про те, що сплачувати обов'язкові платежі повинен той, у кого протягом звітного року спостерігалася ділова активність. Адже існують певні види діяльності чи певні обставини, унаслідок яких господарський процес може зупинитися на кілька років;

2. конкретизувати коло платників, на яких не поширюється спрощена система оподаткування, обліку та звітності, та вилучити з переліку видів діяльності,

ті види, які є високорентабельними. Це дозволить зменшити обсяги мінімізації оподаткування [35].

Крім того, Юрчишена Л. В. вважає, що покращити баланс інтересів між державою та малим бізнесом можна, використовуючи комплекс заходів у сфері регулювання малого та середнього бізнесу, а саме:

- збільшення відповідальності платників-підприємців за використання праці працівників без оформлення трудових відносин;
- створення стимулів для органів місцевої влади в зацікавленості розвитку малого та середнього бізнесу на їх територіях (створення сприятливого середовища);
- надання можливості для новостворених підприємств та підприємців не платити податкові платежі протягом першого року діяльності;
- прив'язка диференційованого граничного обсягу виторгу, що дає право переходу на спрощену систему оподаткування, до розміру мінімальної заробітної плати з метою постійної її актуалізації [53].

Група податку на майно є другою за обсягом акумулювання доходів серед місцевих податків і зборів, і водночас – однією із найдорожчих в адмініструванні, адже потребує обслуговування фіскального кадастру, оцінки майна, менеджмент системи оскарження, виставлення рахунків на оплату, збору доходів та їх примусове стягнення з платників.

На цей час, Податковим кодексом України встановлено, що розмір **податку на нерухоме майно** залежить від 2 складових:

1. ставки податку – розмір мінімальної заробітної плати мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 квадратний метр бази оподаткування;
2. розміру бази оподаткування – загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток.

Існують великі резерви на місцевих рівнях з підвищення обсягу збору доходів, адже за підсумками опитування представників ОМС територіальних громад у різних

регіонах України зроблено висновок про те, що реєстр речових прав на нерухоме майно наповнений лише на 30–50 %, земельний кадастр – на 70–80 %. А ОМС не мають достатніх повноважень для стимулювання власників нерухомого майна вносити інформацію до реєстру та здійснення заходів впливу на несумлінних платників податків [52].

Зокрема, несплата податку на нерухоме житлове та нежитлове майно, через відсутність повної бази об'єктів оподаткування в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, завдає до 2 млрд. грн збитків місцевим бюджетам щорічно [54].

Європейська практика встановлює підхід, направлений на розкіш, та відображає соціально справедливе оподаткування, де в основі бази оподаткування повинна лежати ринкова вартість об'єкта нерухомості, що супроводжується регулярною переоцінкою вартості об'єкта. Заразом, індексація не буде оптимальним варіантом переоцінки, адже вартість нерухомості залежить від ряду факторів, пов'язаних з економічно-соціальною престижністю регіону міста, інфраструктурного та транспортного розвитку [52]. Це також дозволить суттєво розкрити резерви збільшення фіскальної ефективності.

До групи “податків на розкіш“, що є механізмом урегулювання податкової соціальної справедливості також відносять **транспортний податок**. Його об'єктом оподаткування є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року [22]. Основним недоліком цього податку є низька фіскальна вагомість у доходах бюджету Вінницької МТГ.

Основною причиною цьому вважається вузький перелік об'єктів, які підлягають оподаткуванню (тільки легкові автомобілі), до об'єктів оподаткування транспортним податком не відносять літаки, судна, які згідно з Постанови Кабінету міністрів України від 10 жовтня 2001 року “Про Правила дорожнього руху“ також відносяться до механічних транспортних засобів [55].

За оцінками, лише близько 10 % із зареєстрованих автомобілів вноситься у відповідну базу Міністерства економіки України. І орган ДПС, згідно із законодавством, може нарахувати транспортний податок лише на тих 10 % автомобілів, які є в переліку згаданого міністерства. Це породжує фіскальні втрати через “прогалини” визначення фактичної бази оподаткування [56]. Для унеможливлення ухилення від сплати транспортного податку слід пов’язати реєстри транспортних засобів МВС України та бази ДПС [35].

Фахівцями Центру соціально-економічних досліджень CASE Україна та Інституту соціально-економічної трансформації було проаналізовано схеми щодо мінімізації податків від **оренди державних земельних ділянок**.

“Проект Світового Банку оцінив обсяг тіньової оренди сільськогосподарських земель на основі співставлення статистичних даних та супутникового обстеження посівів у двох пілотних районах – Білоцерківському Київської обл. та Снігурівському Миколаївської обл. З урахуванням результатів цього обстеження, можна оцінити частку тіньового використання у 28–29% від усіх с/г земель країни, тобто близько 9 млн. га. З них сплачується податок на землю, який встановлений переважно на мінімальному рівні у 0.3% НГО або 70 грн/ 1 га/ рік для ріллі. При чому, пенсіонери, що становлять більше половини пайовиків, звільнені і від цього податку.

Водночас, при легальній оренді землі, за даними ДПС станом на 2020 рік – орендар має сплатити з гектара щонайменше 270 грн. єдиного податку 4 гр., а орендодавець – в середньому 897 грн. ПДФО та 79 грн. військового збору з орендної плати (орендар при цьому виступає податковим агентом), разом – 1 246 грн.

... Проте, навіть мінімальна оцінка втрат саме від тіньової оренди, відповідно до вище наведених підрахунків, складає 12,5 млрд. грн.“ [56].

Серед рекомендацій дослідники наголошують на потребі:

1. Виділити земельний податок та податок на нерухомість з єдиного податку, в тому числі 4 групи. Оскільки цей податок не передбачає звітності та перевірок, його включення до складу єдиного не відповідає головній меті останнього

(яка полягає у позбавленні дрібного бізнесу від тиску податківців та зайвої роботи із ведення обліку та звітності), і таке включення свого часу було помилкою. Серед іншого, така норма дозволить перекрити схеми ухилення від земельного податку та податку на нерухомість;

2. Скоригувати субсидії з державного бюджету місцевим органам самоврядування, виходячи з максимальних надходжень, які вони могли б отримувати із землі та нерухомості за умови встановлення максимальних ставок та скасування усіх пільг, окрім тих, що прямо передбачені законодавством;

3. Дозволити органам місцевого самоврядування розв'язувати питання із встановленням на їхній території пільг з земельного податку для пенсіонерів, відповідно скоригувавши вищезначені субсидії [56].

Для розвитку надходжень від туристичного збору слід посилити рівень податкового контролю за податковими агентами, адже останні часто спекулюють зі сплатою збору, встановлюючи поряд із невисокою платою за проживання плату за неофіційні послуги.

Крім того, науковцями була запропонована ідея встановлювати ставки збору в залежності від класу готелю (чим вищий клас, тим вища і ставка), цей крок підвищить надходження до місцевих бюджетів і надасть можливість розвиватися малому готельному бізнесу [35].

Окрім зазначених шляхів розв'язання проблем, пов'язаних з групою місцевих податків і зборів, ОМС Вінницької МТГ слід взяти до уваги наступні практичні рекомендації, що допоможуть розвинути джерела наповнення бюджету громади та її інфраструктурний стан:

- на Вінниччині знаходиться більше, як 150 пам'яток архітектури національного значення, що стає потужною основою для розвитку туризму, прикладом чого для усіх стає Тульчинська ОТГ [57];

- на основі екологічно-свідомої поведінки населення можна і заробляти, і зменшувати видатки на охорону здоров'я та довкілля. Для цього потрібно розвивати

інфраструктуру комунальних служб та проводити інформаційно-екологічну пропаганду серед населення громади [58];

- встановлення сонячних панелей на будівлях адміністративного призначення, школах, дитсадках за рахунок грантів, що дозволить економити на комунальних витратах, а вироблений надлишок енергії можна реалізовувати до загальної мережі;

- створювати сприятливі інфраструктурні та адміністративні умови для місцевих підприємців, що буде допомагати об'єднувати дрібні фермерські господарства та підприємства у кооперативи та в результаті призведе до збільшення податкових надходжень в місцеві бюджети;

- на території громади є водна інфраструктура, яка може стати потужною основою для створення комунальних підприємств і розвитку аквакультури (рибна торгівля), що раціональніше ніж здавання водойм в оренду;

- ОМС слід розвивати практику державно-приватного партнерства для реалізації проектів направлених на соціально-економічний розвиток громади.

Також існує можливість подання проектів з повним фінансуванням для розвитку інфраструктури на території громади шляхом фінансування іноземних та вітчизняних спонсорів, у формі: міжнародних організацій (ЮНІСЕФ, Світовий банк), урядових програм (DOBRE, USAID), суспільних донорів (фонди розвитку громад України) тощо.

Крім того, група дослідників у складі Бачо Р.Й., Пойди–Носик Н.Н. та Потоки Г.Ф. вважають, що впровадження ефективного податкового менеджменту допоможе удосконалити систему місцевого оподаткування на місцевому рівні. Зазначаючи, що під податковим менеджментом слід розуміти систему органів управління та сукупність норм і правил, які регламентують дії у сфері оподаткування, а також визначають міру відповідальності за порушення податкового законодавства.

Через податковий менеджмент реалізується низка функцій, напрямів діяльності з управління податковою системою. До них, як правило, відносять

планування та прогнозування, аналіз, організацію, координацію, стимулювання, контроль. Проте більшість із цих функцій виконуються центральними ланками державної системи в Україні. На місцевому рівні переважно виявляють себе функції аналізу, прогнозування, планування, що є досить суттєвим недоліком. Внаслідок того, що місцеві органи влади виконують не всі функції податкового менеджменту, а саме: стимулювання, організацію, координацію, місцеві бюджети втрачають суттєві надходження від місцевих податків і зборів.

Таким чином, передавши окремі функції податкового менеджменту на місцевий рівень, місцеві органи влади, знаючи особливості свого регіону, зможуть ефективніше наповнювати свої місцеві бюджети за рахунок місцевих податків і зборів [35].

Усі згадані пропозиції повинні бути спрямовані як на вирішення недоліків у системі оподаткування, так і на забезпечення соціальної справедливості в суспільстві громади та України загалом. Одночасно вони повинні сприяти високому рівню надходжень, і як наслідок значному прискоренню економічного зростання регіону (- ів) та забезпечить фінансову автономію місцевого самоврядування, як це відбувається у багатьох країнах світу.

3.2 Перспективи розвитку державного управління шляхом впровадження новітніх технологій

У 2023 році Британський словник Collins назвав головне слово 2023 року – “штучний інтелект“ (ШІ), під чим варто розуміти моделювання психічних функцій людини за допомогою комп’ютерних програм [59]. І не дивно, адже нові швидкозростаючі тренди, як то ШІ, технологія блокчейн та високошвидкісні

розрахунки входять в усі складові нашого життя з надією його спростити у різних сферах.

Світова практика застосування новітніх технологій в державному управлінні почала розвиватися ще з середини минулого десятиліття. У жовтні 2017 році Уряд Об'єднаних Арабських Еміратів (ОАЕ) запустив Стратегію ОАЕ щодо ІІІ, яка була першою у своєму роді та Світі на той момент, з метою підвищення ефективності роботи уряду на всіх рівнях, використання інтегрованої розумної цифрової системи. Стратегія зосереджена на тому, як ІІІ може підтримати співробітників у державному та приватному секторах заощадивши мільйони людино годин та спрямувати енергію на творчу роботу.

ОАЕ мають бачення стати однією з провідних країн у галузі ІІІ до 2031 року, створюючи нові економічні, освітні та соціальні можливості для громадян, урядів і компаній додатково генеруючи до 91 млрд. дол. США [60].

В одному з міст штату Пенсильванія (США) фінансовий відділ почав використовувати платформу з підтримкою ІІІ для кодування та електронної обробки рахунків фактур для підвищення продуктивності персоналу. Після чого процес обробки скоротився з тижня до одного – двох днів [61].

В українській практиці місцевих фінансів використання ІІІ повинно збігатися з кінцевою метою – підвищення якості прийняття рішень та прогнозування бюджетних показників, при цьому зберігання конфіденційності та недопущення порушення бюджетних та етичних політик.

У підсумку, використання технології ІІІ/ машинного вчення допомагає урядам автоматизувати адміністративні завдання (збору та обробки даних), таким чином перенаправляючи працівників та ресурси на нагальні потреби. Це дозволяє державним службовцям зосередитися на більш складних і стратегічних питаннях, що призводить до підвищення рівня ефективності органів місцевої влади. Використовуючи можливості ІІІ, органи місцевого самоврядування можуть оптимізувати надання послуг, підвищити задоволеність громадян і, зрештою, сприяти розвитку життя міста.

Новий вектор зберігання інформації задає розвиток технології блокчейн, принцип роботи якої полягає у децентралізованому способі зберігання інформації та високої стійкості до спроб внесення в неї змін.

Більшість урядів європейських країн все ще обережно ставляться до реєстрів на базі технології, через низьке розуміння того, як працює ця система і побоювання можливих проблем внаслідок її застосування.

Однак, уряд Нідерландів почав досліджувати та застосовувати цю технологію майже з моменту її створення, апробувавши на пілотних проектах, до яких, зокрема, увійшли Міністерства фінансів, юстиції, внутрішніх та закордонних справ у частині фінансового управління, стягнення туристичного збору, формування реєстру медичних інструментів, цифрова ідентичність, і даний список не є вичерпним [62].

Чудовою Вітчизняною практикою є нормативне закріплення переходу Державного земельного кадастру у 2017 році на дану технологію, що було розроблено з ініціативи українського представництва міжнародного руху Transparency International, що стало першою громадською організацією, яка отримала ноду-аудитора [63, 64].

У тому ж році Державне агентство з питань електронного урядування перевело на блокчейн систему держзакупівель “Сетам“, яка займається реалізацією арештованого, конфіскованого та заставного майна банкрутів [65].

А згадана технологія у поєднанні з електронним голосуванням надає можливості проведення достовірних виборів до органів державної влади під захистом від втручання у результати з боку.

Крім того варто зазначити, що правильна оцінка майна для визначення податкового зобов'язання полегшується при наявності онлайн-доступу податкового органу до кадастру, а також при його спроможності обробляти й аналізувати значні масиви даних щодо операцій з нерухомістю (це дозволяє виявляти закономірності, тенденції та аномальні випадки). Аналіз великих масивів даних про операції з нерухомістю, крім того, допомагає місцевим органам влади краще фіксувати приріст

вартості, що пояснюється створенням об'єктів державної чи приватної інфраструктури.

За наявності високоякісних даних впровадження системи автоматизованої масової оцінки (САМО) може значно знизити витратність оцінювання нерухомості. У багатьох країнах масова оцінка радикально вплинула на процеси переоцінки майна і зазвичай мала своїм наслідком суттєве зниження витрат на переоцінку. Термін “масова оцінка“ стосується процедури, за якої група об'єктів підлягає спільній оцінці відповідно до стандартних процедур і тестів. Зазвичай масові оцінки базуються на використанні методів математичного моделювання (найчастіше – регресійного аналізу).

Варто наголосити, що САМО потребує значної кількості високоякісних даних про нерухомість (її фізичних властивостей), даних про місцезнаходження об'єкту (включаючи демографічні показники, політику землекористування та інші географічні фактори) і ринкових даних (щодо продажів, рівня доходів, вартості заміни зазначеного об'єкта) [52].

Зазначені світові практики та тенденції розвитку згаданих технологій дозволяють скорочувати ризики підробки та втручання у дані, що прямо вплине на рівень корупції. Останнє на думку українців є найбільшою проблемою України, крім війни, за результатами опитування Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) проведеного у період 30 вересня – 11 жовтня 2023 року [66].

А запровадження САМО своєю чергою допоможе у реалізації попередніх пропозицій, щоб збільшити рівень надходжень від групи місцевих податків та зборів.

У підсумку ми вирішили запитали в одного із програмних забезпечень, що побудоване на базі ШІ, яким чином згадані раніше тренди можуть покращити адміністрування податків та вдосконалити надання публічних товарів і послуг в Україні, на що отримали наступну відповідь:

“ШІ може використовуватися для автоматизації рутинних завдань, таких як обробка податкових декларацій і перевірка податкових декларацій. А також застосовуватися при виявленні шахрайства та ухилення від сплати податків.

ВШР може використовуватися в допомогу фінансовим органам, щоб більш ефективно аналізувати дані та виявляти шахрайство, також.

Блокчейн може використовуватися для побудови більш прозорої та ефективної системи адміністрування податків на принципі децентралізованих баз даних, що є стійкими до відробок“ [67].

Зрозуміло, що ці ініціативи потребують значних фінансових інвестицій у розвиток технічної інфраструктури, навчання кадрів щодо освоєння цих процесів та захисту даних. Тому однозначно ця програма повинна розвиватися та поширюватися на національному рівні.

У підсумку, в 3 розділі були описані виявлені під час періоду аналізу проблеми бюджету Вінницької міської територіальної громади, які більшою мірою пов’язані з наслідками впливу пандемії та військових дій, серед яких варто виокремити:

1. потенційне зростання дефіциту на 2024 бюджетний період;
2. часткова залежність бюджету від міжбюджетних трансфертів;
3. низький фіскальний вплив неподаткових надходжень й групи місцевих податків та зборів на формування бюджету.

На що для розв’язання цих питань було розроблено та запропоновано наступні методи, рівень застосування, яких повинен бути розширений до національного рівня:

- посилення рівня фіскального контролю за використання праці працівників без оформлення трудових відносин;
- посилення підтримки малого та середнього бізнесу в регіоні, особливо в частині надання можливостей для новостворених підприємств та підприємців не платити податкові платежі протягом першого року діяльності;
- встановлення місцевою радою ставок туристичного збору в залежності від класу готелю та посилити фіскальний контроль за останніми;

- посилювати практику державно-приватного партнерства для реалізації проектів направлених на соціально-економічний розвиток громади, особливо в частині відновлювальних джерел енергії;

- розвивати неподаткові надходження в частині ефективного здавання в оренду комунального майна;

Водночас на державному рівні для посилення рівня фінансової самостійності місцевих бюджетів потребується здійснити наступні зміни:

- виділити земельний податок та податок на нерухомість з єдиного податку та стимулювати місцеві бюджети акумулювати максимальні надходження із землі та нерухомості за умови встановлення максимальних ставок та скасування усіх пільг, окрім тих, що прямо передбачені законодавством;

- конкретизувати коло платників, на яких не поширюється спрощена система оподаткування, обліку та звітності, та вилучити з неї високорентабельні види економічної діяльності;

- завершити наповнення державних реєстрів рухомого та нерухомого майна, земельного кадастру, пов'язання реєстрів транспортних засобів МВС України та бази ДПС унеможливить ухилення від сплати податків;

- встановити базою оподаткування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, ринкову вартість об'єкта;

- розширити перелік бази оподаткування транспортного податку, включивши в нього літаки та судна.

Крім сказаного вище, аналіз міжнародного досвіду дозволив розробити рекомендації в частині покращення державного управління в Україні шляхом застосування новітніх технологій.

Практика застосування ІІІ та автоматизації процесів на різних державних рівнях демонструє потенціал зменшення помилок пов'язаних з людським фактором та підвищення результативності виконавчих структур, чому є приклади США та ОАЕ.

Технологія блокчейн вже має місце в українській практиці, однак вважаємо за доцільне її розширення на сферу фінансів, державних закупівель, освіти та медицини, за прикладом уряду Нідерландів.

А системи високошвидкісних розрахунків виступають доповнюючим інструментом впливу на результативність згаданих технологій вище.

ВИСНОВКИ

У рамках кваліфікаційної магістерської роботи було наведено теоретичні узагальнення та запропоновано шляхи розв'язання актуальної наукової задачі з визначення рівня впливу фінансової децентралізації на розвиток місцевих бюджетів на прикладі бюджету Вінницької міської територіальної громади.

Робота розкриває: теоретичний напрям – з встановленням основ, сутностей, функціональностей та значимостей місцевих бюджетів і фінансової децентралізації; методичний напрям – обґрунтування наукових прийомів дослідження впливу фінансової децентралізації на розвиток місцевих бюджетів; а також практичний напрям – обґрунтування впливу реформи на розвиток бюджету Вінницької міської територіальної громади.

Встановлено суть та роль реформи в Україні, яка сповна розкривається через економічні відносини між органами державної влади й управління та органами місцевого самоврядування у вигляді:

- делегування повноважень місцевим органами влади, з метою забезпечення соціально-економічного розвитку регіону та підвищення рівня надання державних послуг;
- посилення фінансової спроможності в частині формування доходів, розподілу видатків та відповідним нормативно-правовим регулюванням;
- скорочення міжрегіональної диференціації за рівнем обсягу, як то було до реформи.

Досліджено напрацювання перших зарубіжних дослідників в частині сутності, принципів (відповідності, централізованого розподілу, фінансового вирівнювання та національних бажаних благ), функцій (аллокаційна, перерозподільча та стабілізаційна) економічної категорії – фінансової децентралізації. А в частині вітчизняних науковців – етапи становлення в Україні, тактичні та стратегічні

пріоритети становлення, обґрунтування впливу реформи на фінансову самостійність місцевого самоврядування територіальних утворень.

Проведено аналіз нормативно-правового поля, який дозволив встановити невирішене питання законодавчого урегулювання контролю та нагляду за функціональною діяльністю ОМС, де єдиним його вирішенням є прийняття у другому читанні вже розробленого законопроекту.

Встановлено наслідки впливу реформи на функціонування місцевих бюджетів через зміну формування доходної й видаткової політики та бюджетного процесу.

Досліджено напрацювання вітчизняних вчених в питанні впливу реформи на бюджети, що розкривається через ряд невирішених проблем: обмеженість та важливість розвитку бази місцевого оподаткування; потреба у вдосконаленні фінансового вирівнювання між бюджетами; ризик посилення диференціації розвитку територій та регіонів; відсутність достатніх джерел фінансування та залежність від міжбюджетних трансфертів.

Здійснено аналіз бюджету Вінницької міської територіальної громади за 2014–2022 рр. в частині виконання доходів та видатків бюджету. Встановлено збільшення частки податкових надходжень та зниження впливу міжбюджетних трансфертів на виконання бюджету в частині видатків.

Проведено комплексний аналіз фінансової стійкості бюджету, де спостерігаються позитивні зрушення в частині податкової самостійності, стійкості бюджету та бюджетного покриття.

Здійснено огляд цільових програм розвитку громади в частині ЖКГ, освіти та економічної діяльності (в т.ч. транспорт та транспортне господарство, будівництво та туризм) через призму виконання планових показників та обґрунтовано непрактичність методу оцінки ефективності програм.

Водночас окрім згаданих позитивних зрушень, сформульовано перелік основних проблем та викликів, що постали на шляху розвитку бюджету, зокрема: глобальні виклики (пандемія та військові дії), міграція населення, недостатній рівень

забезпечення міського бюджету через власні джерела наповнення та часткова залежність від міжбюджетних трансфертів.

Для посилення фінансової самостійності бюджету сформовано методи удосконалення місцевого оподаткування, до яких зокрема було включено методи на місцевому рівні: посилення фіскального контролю та рівня відповідальності за використання праці працівників без оформлення трудових відносин; посилення підтримки малого та середнього бізнесу в регіоні, особливо в частині надання можливостей для новостворених підприємств та підприємців не платити податкові платежі протягом першого року діяльності; раціональне здавання в оренду комунального майна.

Та на державному рівні: завершення наповнення державних реєстрів рухомого та нерухомого майна, земельного кадастру; пов'язання реєстрів транспортних засобів МВС України та бази ДПС унеможливить ухилення від сплати податків; розширення переліку бази оподаткування транспортного податку, включивши в нього літаки та судна; встановлення базою оподаткування податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, ринкову вартість об'єкта тощо.

Окреслено можливості та перспективність застосування міжнародної практики в частині новітніх технологій для посилення державного управління на усіх рівнях з можливістю застосування у сфері фінансів, освіти, електронного урядування, ведення реєстрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рейснер М. А. Государство : Пособие к лекциям по общему учению о государстве. Типография Т-ва И.Д. Сытина, 1911. 291 с.
2. Чугунов І. Я., Канєва Т. В., Пасічний М. Д. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки : монографія / ред. І. Я. Чугунов. Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
3. Морозов С. М., Шкарапута Л. М. Словник іншомовних слів. Київ : Наук. думка, 2000. 680 с.
4. Ch. Tiebout. A Pure Theory of Local Expenditures. *Journal of Political Economy*, 1956, p. 416-424
5. Oates W. The theory of public finance in a federal system. *Canadian Journal of Economics*, 1968, p. 37-54
6. Oates W. *Fiscal Federalism*. New-York : Harcourt Brace Jovanovich Press, 1972. 256 p.
7. Musgrave R. A. *Economics of Fiscal Federalism*. Public Finance in a Democratic Society. 2nd ed. Brighton, U.K. : Coll. Papers. Wheatsheaf Books Ltd, 1986, p. 33-41
8. Шпак Ю. В. Роль процесу децентралізації у зміцненні фінансового забезпечення сталого економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 11. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1160>.
9. Першко Л. О. Теоретико-методологічні аспекти зміцнення та розвитку місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Чернігів : НУ «Черніг. політехніка», 2020. 316 с.
10. Бондаренко В. М., Бондаренко О. В. Напрями удосконалення підходів до проведення адміністративно-територіальної реформи в рамках зміцнення місцевих бюджетів. *Економіка та держава*. 2020. № 7. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&

p;S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C2
1COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ecde_2020_7_8.

11. Романюк С. А. Децентралізація: теорія та практика застосування : монографія. Київ : НАДУ, 2018. 216 с. URL: http://bookri.com.ua/wp-content/uploads/2017/12/romanuk_predprosm1.pdf.

12. Соколова О. М., Ковальчук А. В. Теоретичні засади фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2016. № 4. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&p;S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vnaddy_2016_4_18.

13. Цимбалюк І. О. Сутнісна характеристика фінансової децентралізації та її вплив на формування доходів місцевих бюджетів. *Регіональна економіка*. 2019. № 4. URL: http://re.gov.ua/doi/re2019.04.113_u.php.

14. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

15. Угода про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» : Угода Верхов. Ради України від 27.11.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

16. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Каб. Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385 : станом на 17 верес. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

17. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Каб. Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

18. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

19. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII : станом на 4 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

20. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад : Постанова Каб. Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214 : станом на 3 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

21. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 19 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

22. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI : станом на 23 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

23. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР : станом на 3 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

24. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

25. Місцеві фінанси : навч. посіб. / А. Є. Буряченко та ін. КНЕУ, 2002. 184 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197236125.pdf>.

26. Про державні цільові програми : Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text> (дата звернення: 08.12.2023).

27. Про затвердження Порядку розроблення, виконання і моніторингу цільових програм у новій редакції : Рішення від 15.12.2022 р. № 2765.

28. Висновок до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні» (#4298). Страсбург, 2020. 25 с. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/CEGGLEX20205_UKR.pdf.

29. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про місцеві державні адміністрації" та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні. *Офіційний портал Верховної ради України*. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70293.

30. Європейська хартія місцевого самоврядування : Хартія Ради Європи від 15.10.1985 р. : станом на 16 листоп. 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 30.11.2023).

31. Куценко Т. Ф., Сіренко Я. С. Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління. Київ : КНЕУ, 2019. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiogoXEu-uCAxW9R_EDHUGHB88QFnoECA0QAQ&url=https://ir.kneu.edu.ua/items/5d059254-cb16-4ddd-9f94-143bce5a9c7f&usg=AOvVaw0TYCqslzaNjbmMas8w_3A&opi=89978449.

32. Золлер-Вінклер М. Фінансова автономія – основа місцевого самоврядування. *Децентралізація в Україні*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/13610> (дата звернення: 30.11.2023).

33. Раделицький Ю. О. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації в Україні : Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Львів, 2019. 434 с. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/04/dis_radelytskyu.pdf.
34. Когут Ю. М., Ковач-Румп Г. Л. Фінансова децентралізація в Україні та її вплив на формування місцевих бюджетів: досягнення і недоліки. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2021/77.pdf.
35. Бачо Р., Пойда-Носик Н., Потокі Г. Перспективні напрямки реформування системи місцевого оподаткування України. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/606>.
36. Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Вінницької області : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 12.06.2020 р. № 707-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-viznachennya-administrativnih-centriv-ta-zatverdzhennya-teritorij-teritorialnih-gromad-vinnickoyi-oblasti-707-120620>.
37. Рейтинг прозорості 100 міст України (2017-2021 рр.). *Transparency International Ukraine*. URL: <https://transparentcities.in.ua/transparency-rating> (дата звернення: 09.12.2023).
38. Чинники та наслідки ексклюзивності регулювання соціально-економічного розвитку регіону : науково-аналіт. доп. / ред. С. Л. Шульц. Львів : ДУ «Ін-т регіон. дослідж. ім. М.І. Доліш. НАН України», 2021. 154 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20210036.pdf>.
39. Заруцька О. П., Калуча С. В. Фінансова самостійність місцевих бюджетів як підґрунтя їх стійкості в умовах бюджетної децентралізації. *Агросвіт*. 2021. № 18. С. 28–35. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3493&i=3>.
40. Статистичний збірник: "Бюджет України". *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik> (дата звернення: 30.11.2023).

41. Костирко Л. А., Велентейчик Н. Ю. Методичні засади комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів. *Фінансовий простір*. 2016. № 1. С. 83–90.
42. Performance Measures: Quotations. *NRM Corps Lakes*. URL: <https://corpslakes.ercd.dren.mil/employees/perform/quotes.cfm> (date of access: 30.11.2023).
43. Про затвердження Стратегії розвитку "Вінниця- 2020" : Рішення від 30.08.2013 р. № 1405. URL: <https://2021.vmr.gov.ua/Branches/Lists/EconomicsBusinessAndInvestmens/ShowContent.aspx?ID=1>.
44. Стратегія розвитку Вінницької міської територіальної громади до 2030 року – Стратегія 3.0 : Рішення від 26.02.2021 р. URL: <https://www.vmr.gov.ua/departament-ekonomiky-i-investytsii#parentHorizontalTab4|undefined1>.
45. Птащенко О. В., Шевченко І. О., Кошарна В. В. Бюджетна програма як основа програмно-цільового планування в сучасних умовах глобалізації. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2018. Екон. науки, № 6. С. 101–110. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vknutden_2018_6_12.
46. Удосконалення методики здійснення порівняльного аналізу ефективності бюджетних програм, які виконуються розпорядниками коштів місцевих бюджетів : Лист від 19.09.2013 р. № 31-05110-14-5/27486. URL: https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/lyst_mfu_vid_19.09.2013_udoskonalena_metodyka.pdf.
47. Київ, Дніпро та Харків очолюють рейтинг міст за кількістю ВПО – Рух ЧЕСНО (ОНОВЛЕНО). *Рух ЧЕСНО*.

URL: <https://www.chesno.org/post/5633/?fbclid=IwAR1uquAKPmbrFeShRnKWI4va4k5phFYObE5jaqdqcZLq4NT2r2E4sCmT5eg>.

48. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення підтримки обороноздатності держави та розвитку оборонно-промислового комплексу України : Закон України від 08.11.2023 р. № 3428-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3428-20#Text> (дата звернення: 08.12.2023).

49. Парламент підтримав пропозицію перенаправити ПДФО з військових на розвиток вітчизняного оборонно-промислового комплексу. *Міністерство Фінансів України*.
URL: https://mof.gov.ua/uk/news/parlament_pidtrimav_propozitsiiu_perenapraviti_pdfo_z_viiskovikh_na_rozvitok_vitchiznianogo_oboronno-promislovogo_kompleksu-4283 (дата звернення: 08.12.2023).

50. Бортнік Н. В. Зарубіжна практика місцевого оподаткування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 8.

51. Бондарук Т. Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2011. № 1. С. 56–66.

52. Діагностика системи місцевого оподаткування : аналіт. звіт / К. Швабій та ін. 2023. 216 с.
URL: <https://decentralization.ua/uploads/attachment/document/1322/Звіт.pdf>.

53. Юрчишена Л. В., Саницька О. Ю. Аналіз єдиного податку у формуванні доходів місцевих бюджетів України. *Фінанси, облік, банки*. 2019. № 1. С. 169–178.
URL: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwibjdD-xeuCAxWuSfEDHRFoCyQQFnoECAgQAQ&url=https://jfub.donnu.edu.ua/article/view/7420/7438&usg=AOvVaw142aTV6S9Zldmzgr0qIoLR&opi=89978449>.

54. Міністерство фінансів підрахувало втрати місцевих бюджетів від неповної сплати податку на нерухоме майно. *Міністерство фінансів України*.

URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ministerstvo_finansiv_pidrakhovalo_vtrati_mistsevikh_biudzhativ_vid_nepovnoi_splati_podatku_na_nerukhome_maino-2151.

55. Про Правила дорожнього руху : Постанова Каб. Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306 : станом на 4 листоп. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-п#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

56. Дубровський В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: 2021. Центр соц.-екон. дослідж. CASE Україна; Ін-т соц.-екон. трансформації, 2021. 55 с.
URL: <https://case-ukraine.com.ua/publications/porivnyalnyj-analiz-fiskalnogo-efektu-vid-zastosuvannya-instrumentiv-uhylennya-unykneniya-opodatкування-v-ukrayini-2021/>.

57. Палац Потоцьких (Тульчин) – Вікіпедія. *Вікіпедія*.
URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Палац_Потоцьких_\(Тульчин\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Палац_Потоцьких_(Тульчин)) (дата звернення: 30.11.2023).

58. В Іллінцях виготовляють тротуарну плитку з сміття і будуть утилізувати медичні відходи. *Новини Вінниці та Вінницької області - Свіжі новини Вінниччини на сьогодні від Вінниця.інфо*. URL: <https://vinnitsa.info/article/v-illintsyakh-vyhotovlyayut-trotuarnu-plytku-z-smitty-a-i-budut-utylyzuvaty-medychni-vidkhody> (дата звернення: 30.11.2023).

59. The acceleration of AI and other 2023 trends. *Collins Dictionaries*.
URL: <https://blog.collinsdictionary.com/language-lovers/the-acceleration-of-ai-and-other-2023-trends/>.

60. UAE National Strategy for Artificial Intelligence - 2031.
URL: <https://ai.gov.ae/wp-content/uploads/2021/07/UAE-National-Strategy-for-Artificial-Intelligence-2031.pdf>.

61. Edinger J. AI-Enabled Automation Streamlines Local Government Finance. *GovTech*. URL: <https://www.govtech.com/budget-finance/ai-enabled-automation-streamlines-local-government-finance> (date of access: 08.12.2023).

62. How Governments Are Adopting Blockchain and AI In Advanced Economies Part 1. *IntelligentHQ*. URL: <https://www.intellichq.com/how-governments-are-adopting-blockchain-and-ai-in-advanced-economies-part-1/> (date of access: 30.11.2023).
63. Державний земельний кадастр перейшов на технологію блокчейн - Transparency International Ukraine. *Transparency International Ukraine - Знизити рівень корупції*. URL: <https://ti-ukraine.org/news/derzhavnyi-zemelnyi-kadastr-pereishov-na-tekhnohiiu-blokchein/> (дата звернення: 30.11.2023).
64. Деякі питання реалізації пілотного проекту із запровадження електронних земельних торгів і забезпечення зберігання та захисту даних під час їх проведення : Постанова Каб. Міністрів України від 21.06.2017 р. № 688 : станом на 25 черв. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2017-п#Text> (дата звернення: 30.11.2023).
65. Переваги впровадження blockchain у природоохоронній діяльності | Nachasi. *Nachasi*. URL: <https://nachasi.com/tech/2018/09/24/blockchain-u-prirodoohoronnij-diyalnosti/> (дата звернення: 30.11.2023).
66. Сприйняття населенням основних проблем (крім війни) та хто має докладати зусиль для боротьби з корупцією: результати телефонного опитування, проведеного 30 вересня-11 жовтня 2023 року. *Київський міжнародний інститут соціології* (КМІС). URL: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1322&page=1> (дата звернення: 08.12.2023).
67. *Bard - Google AI*. URL: <https://bard.google.com/chat> (дата звернення: 30.11.2023).
68. Бороденко Т. М. Місцеві бюджети як основа фінансової бази органів місцевого самоврядування. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2023. № 24. С. 72–79. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/download/839/856>.

69. Жибер Т. В., Солопенко Т. В. Механізми належного фінансового забезпечення бюджетних програм. Економіка України. 2022. № 8. С. 55–69. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=EkUk_2022_8_6.

70. Філімошкіна І. О. Фінансові ресурси місцевих органів влади в умовах фіскальної децентралізації : Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук : 08.00.08. Київ, 2018. 22 с. URL: https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/scientific_council/d-26.006.04/04_zahisчени-dis/08_can_dis/2019-ken/.

71. Melnyk V., Shchur R., Tsiupa O. Financial behavior of united territorial communities in the conditions of decentralization reform in Ukraine. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. 2020. No. 7. P. 68–77. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/jpnu/article/view/4480/4985>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Визначення категорії “фінансова децентралізація” [1, 2, 3, 4]

Визначення	Автор
Фінансова децентралізація відкриває для місцевого самоврядування перспективи пошуку додаткових ресурсів та створює можливості наповнення місцевих бюджетів, таких як розміщення тимчасово вільних коштів на депозитах, придбання цінних паперів, надання позик, муніципальні облігаційні позики.	Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В.
Передача джерел доходів місцевих бюджетів з державного бюджету і повноважень щодо управління ними від державних органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування для реалізації ними власних та делегованих державою функцій. При цьому передача нових повноважень та обов’язків повинна підкріплюватися відповідним рівнем фінансових ресурсів і точним визначенням дохідних джерел. Іншими словами, фінанси повинні слідувати за функціями.	Мізіна І.В.
Фінансова децентралізація передбачає розподіл повноважень між різними рівнями органів влади та управління в рамках державної фінансової політики, що охоплює політику з оподаткування, митних зборів, формування бюджетів (в частині як дохідній, так і видатковій), регулювання цін тощо.	Мікловди В. П., Слави С. С., Сембера С. В.
Фінансова децентралізація – це процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центра ним і локальним рівнями управління.	Клименко О. М.

¹ Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : Аналіт. доп. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2019. 115 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/2019.pdf>.

² Мізіна І. В. Фінансова децентралізація та її вплив на систему місцевих фінансів України. Аспекти публічного управління. 2016. С. 41–48. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=aplup_2016_6-7_7.

³ Мікловди В. П., Слави С. С., Сембера С. В. Перспективи економічного розвитку територіальних громад Закарпаття в умовах децентралізації влади : монографія. Ужгород : ПП «Інватор», 2018. 282 с. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/32491/1/Monohrafiya_2018.pdf.

⁴ Клименко О. М. Фінансова децентралізація як основа розвитку місцевого самоврядування. Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. 2018. Т. 29, № 5. С. 103–107. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/5_2018/20.pdf.

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Фактичні та планові показники виконання доходів бюджету
Вінницької міської територіальної громади в розрізі фондів, млн. грн

Фонди бюджету	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Всього
Загальний фонд – план	1,281	2,029	2,594	3,974	4,141	4,360	3,612	4,429	5,280	31,701
Загальний фонд – факт	1,270	2,111	2,809	4,036	4,253	4,427	3,894	4,519	5,498	32,816
Спеціальний фонд – план	364	90	106	158	357	349	401	428	492	2,744
Спеціальний фонд – факт	523	138	184	300	492	454	405	390	237	3,125
Зведений бюджет – план	1,645	2,120	2,701	4,132	4,498	4,709	4,013	4,857	5,772	34,445
Зведений бюджет – факт	1,793	2,249	2,993	4,337	4,745	4,881	4,298	4,910	5,735	35,941

Джерело: за даними Вінницької міської ради

Таблиця Б.2 – Фактичні та планові показники виконання видатків бюджету
Вінницької міської територіальної громади в розрізі фондів, млн. грн

Фонди бюджету	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Всього
Загальний фонд – план	1,271	1,775	2,178	3,334	3,375	3,669	3,219	3,757	4,058	26,637
Загальний фонд – факт	1,246	1,752	2,142	3,307	3,372	3,598	3,171	3,723	3,829	26,140
Спеціальний фонд – план	432	390	637	1,063	1,241	1,325	1,167	1,419	1,528	9,203
Спеціальний фонд – факт	554	404	697	1,174	1,283	1,376	1,000	1,297	1,196	8,982
Зведений бюджет – план	1,704	2,165	2,815	4,397	4,616	4,994	4,386	5,176	5,586	35,839
Зведений бюджет – факт	1,801	2,156	2,839	4,481	4,655	4,974	4,171	5,019	5,025	35,122

Джерело: за даними Вінницької міської ради

Таблиця Б.3 – Структура міжбюджетних трансфертів у доходах бюджету
Вінницької міської територіальної громади в розрізі фондів, млн. грн

Тип трансферту	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Всього
Освітня субвенція	0	268	278	333	400	485	594	746	786	3,890
Медична субвенція	1	253	249	325	486	299	298	37	23	1,971
Інші субвенції	742	708	853	1,459	1,101	717	44	159	8	5,791
Дотація	260	2	14	0	45	41	14	0	36	412
Всього	1,003	1,231	1,394	2,117	2,033	1,541	951	942	854	12,065

Джерело: за даними Вінницької міської ради

Таблиця Б.4 – Структура видатків бюджету Вінницької міської територіальної громади за економічною класифікацією (без міжбюджетних трансфертів), млн. грн

Структура видатків	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Всього
Капітальні видатки	338	591	1,035	1,150	1,260	922	1,133	1,078	7,506
Державне управління	7	11	22	49	60	12	17	32	211
Економічна діяльність	213	362	512	715	686	531	666	498	4,184
Житлово-комунальне господарство	83	137	298	195	287	185	193	242	1,620
Інша діяльність	7	7	10	5	6	3	20	43	100
Культура і мистецтво	5	8	13	5	10	6	8	2	56
Освіта	11	46	100	69	113	58	107	168	673
Охорона здоров'я	6	6	62	80	55	108	108	86	512
Соціальний захист та соціальне забезпечення	2	4	11	24	13	16	13	2	86
Фізична культура і спорт	3	8	6	7	29	3	2	4	64
Поточні видатки	1,785	2,192	3,369	3,403	3,551	3,026	3,581	3,859	24,766
Державне управління	71	81	131	200	254	266	294	265	1,563
Економічна діяльність	105	97	172	235	328	463	420	512	2,331
Житлово-комунальне господарство	144	108	177	279	497	425	561	473	2,664
Інша діяльність	37	32	51	41	52	82	83	114	492
Культура і мистецтво	46	51	70	39	44	38	65	61	414
Освіта	468	624	875	1,104	1,258	1,327	1,665	1,943	9,264
Охорона здоров'я	274	305	406	406	347	266	221	168	2,393
Соціальний захист та соціальне забезпечення	623	873	1,456	1,058	720	94	195	229	5,248
Фізична культура і спорт	17	22	31	40	52	64	77	93	397
Всього	2,122	2,783	4,404	4,553	4,812	3,948	4,714	4,936	32,272

Джерело: за даними Вінницької міської ради

Додаток В

Рисунок В.1 – Звіт про виконання паспорта бюджетної програми з будівництва об'єктів житлово-комунального господарства Департаменту комунального господарства та благоустрою Вінницької міської ради за 2021 рік

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства фінансів України
26 серпня 2014 року № 836
(у редакції наказу Міністерства фінансів України
від 29 грудня 2018 року № 1209)

ЗВІТ
про виконання паспорта бюджетної програми місцевого бюджету
на 2021 рік

1.	<u>14</u> (код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)	<u>Департамент комунального господарства та благоустрою міської ради</u> (найвищування головного розпорядника коштів місцевого бюджету)	34849106 (код за ЄДРПОУ)
2.	<u>141</u> (код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)	<u>Департамент комунального господарства та благоустрою міської ради</u> (найвищування відомо/Цільового виконання)	34849106 (код за ЄДРПОУ)
3.	<u>1417310</u> (код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)	<u>7310</u> (код Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету)	<u>0443</u> (код Функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету)
		Будівництво об'єктів житлово-комунального господарства (найвищування бюджетної програми згідно з Типовою програмною класифікацією видатків та кредитування місцевого бюджету)	02536000000 (код бюджету)

4. Цілі державної політики, на досягнення яких спрямовано реалізацію бюджетної програми

№ з/п	Ціль державної політики
1	Забезпечення державної політики комплексного розвитку комунального господарства шляхом здійснення робіт з будівництва та реконструкції об'єктів комунального господарства та благоустрою, що спрямовані на забезпечення та збереження їх технічного та естетичного стану, підвищення експлуатаційних якостей

5. Мета бюджетної програми

Забезпечення розвитку об'єктів житлово-комунального господарства

6. Завдання бюджетної програми

№ з/п	Завдання
1	Забезпечення будівництва об'єктів
2	Забезпечення реконструкції об'єктів

7. Видатки (надані кредити з бюджету) та напрями використання бюджетних коштів за бюджетною програмою

(гривень)

№ з/п	Напрями використання бюджетних коштів	Затверджено у паспорті бюджетної програми			Касові видатки (надані кредити з бюджету)			Відхилення		
		загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Забезпечення будівництва об'єктів		28 974 003	28 974 003		28 973 997	28 973 997		-6	-6
2	Забезпечення реконструкції об'єктів		60 196 779	60 196 779		60 196 778	60 196 778		-1	-1
	Усього		89 170 782	89 170 782		89 170 775	89 170 775		-7	-7

<i>Пояснення щодо причин відхилення обсягів касових видатків (наданих кредитів з бюджету) за напрямом використання бюджетних коштів від обсягів, затверджених у паспорті бюджетної програми</i>
<i>Відхилення касових видатків від затверджених у паспорті бюджетної програми виникає через заокруглення планових видатків</i>

8. Видатки (надані кредити з бюджету) на реалізацію місцевих/регіональних програм, які виконуються в межах бюджетної програми

(гривень)

№ з/п	Найменування місцевої/ регіональної програми	Затверджено у паспорті бюджетної програми			Касові видатки (надані кредити з бюджету)			Відхилення		
		загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Програма економічного і соціального розвитку Вінницької міської територіальної громади на 2021 рік		89 170 782	89 170 782		89 170 775	89 170 775		-7	-7
	ВСЬОГО		89 170 782	89 170 782		89 170 775	89 170 775		-7	-7

9. Результативні показники бюджетної програми та аналіз їх виконання

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Джерело інформації	Затверджено у паспорті бюджетної програми на звітний період			Фактичні результативні показники, досягнуті за рахунок касових видатків (наданні кредитів)			Відхилення		
				загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього
1. Забезпечення будівництва об'єктів												
Обсяг видатків на будівництво об'єктів, в т.ч.:					28 974 003	28 974 003	0	28 973 997	28 973 997		-6	-6
затрат												
1	обсяг видатків на будівництво доріг	грн.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		21 138 190	21 138 190		21 138 186	21 138 186		-4	-4
	обсяг будівництва доріг	м ²	Проекти - кошториси документів, бюджетних витрат		30 562	30 562		30 562	30 562		0	0
2	обсяг видатків на будівництво кладовищ	грн.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		4 970 870	4 970 870		4 970 870	4 970 870		0	0
	обсяг будівництва місць для поховань	од.	Проекти - кошториси документів		2 046	2 046		2 046	2 046		0	0
3	обсяг видатків на будівництво комплексу по знешкодженню побутових відходів	грн.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		548 597	548 597		548 597	548 597		0	0
	обсяг будівництва комплексу по знешкодженню побутових відходів	м ²	Проекти - кошториси документів		61 000	61 000		61 000	61 000		0	0
4	обсяг видатків на будівництво громадських вбиральнь	грн.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		2 132 693	2 132 693		2 132 692	2 132 692		-1	-1
5	обсяг видатків на проєктні роботи з будівництва скверів	грн.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		147 446	147 446		147 445	147 445		-1	-1
6	обсяг видатків на проєктні роботи з будівництва оглядових майданчиків	грн.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		36 207	36 207		36 207	36 207		0	0
<i>Відхилення показників затрат виникає через зокруглення планових показників</i>												
продукту												
1	кількість доріг, які плануються побудувати	од.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		8	8		8	8		0	0
2	кількість кладовищ, які плануються побудувати	од.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		1	1		1	1		0	0
3	кількість комплексів по знешкодженню побутових відходів	од.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		1	1		1	1		0	0
4	кількість громадських вбиральнь, які плануються побудувати	од.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		2	2		2	2		0	0
5	кількість проєктів для будівництва скверів	од.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		1	1		1	1		0	0
6	кількість проєктів для будівництва оглядових майданчиків	од.	Планима Виконавчий міський рада "Про бюджет Виконавчого міського територіального громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №52, зі змінами		1	1		1	1		0	0
<i>Відхилення показників продукту відсутні</i>												
ефективності												

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Джерело інформації	Затверджено у паспорті бюджетної програми на звітний період			Фактичні результати показники, досягнуті за рахунок касових виплатків (наданих кредитів)			Відхилення		
				загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього
1	середні витрати на 1 м ² будівництва дороги	грн.	Розрахунок		692	692		692	692		0	0
2	середні витрати на будівництво 1 місця для поховання	грн.	Розрахунок		2430	2430		2430	2430		0	0
3	середні витрати на 1 м ² будівництва комплексу по знешкодженню побутових відходів	грн.	Розрахунок		9	9		9	9		0	0
4	середні витрати на будівництво однієї дороги	грн.	Розрахунок		2 642 274	2642274		2 642 273	2642273		-1	-1
5	середні витрати на будівництво одного кладовища	грн.	Розрахунок		4 970 870	4970870		4 970 870	4970870		0	0
6	середні витрати на будівництво одного комплексу по знешкодженню побутових відходів	грн.	Розрахунок		548 597	548597		548 597	548597		0	0
7	середні витрати на будівництво однієї громадської виборчої	грн.	Розрахунок		1 066 347	1066347		1 066 346	1066346		0	0
8	середні витрати на розробку одного проекту з будівництва скверів	грн.	Розрахунок		147 446	147446		147 445	147445		-1	-1
9	середні витрати на розробку одного проекту з будівництва оглядових майданчиків	грн.	Розрахунок		36 207	36207		36 207	36207		0	0
<i>Відхилення показників ефективності виписані через взаємоз'язок показників затрат та продукту</i>												
якості												
1	рівень готовності будівництва доріг на початок року	%	Розрахунок		37,4	37,4		37,4	37,4		0	0
	рівень готовності будівництва доріг на кінець року	%	Розрахунок		52,0	52,0		52,0	52,0		0	0
2	рівень готовності будівництва кладовища на початок року	%	Розрахунок		54,6	54,6		54,6	54,6		0	0
	рівень готовності будівництва кладовища на кінець року	%	Розрахунок		61,5	61,5		61,5	61,5		0	0
3	рівень готовності будівництва комплексу по знешкодженню побутових відходів на початок року	%	Розрахунок		51,7	51,7		51,7	51,7		0	0
	рівень готовності будівництва комплексу по знешкодженню побутових відходів на кінець року	%	Розрахунок		52,4	52,4		52,4	52,4		0	0
4	рівень готовності будівництва громадських виборчих на початок року	%	Розрахунок		30,9	30,9		30,9	30,9		0	0
	рівень готовності будівництва громадських виборчих на кінець року	%	Розрахунок		73,2	73,2		73,2	73,2		0	0
5	рівень готовності проектної документації з будівництва скверів на початок року	%	Розрахунок		0,0	0,0		0,0	0,0		0	0
	рівень готовності проектної документації з будівництва скверів на кінець року	%	Розрахунок		100,0	100,0		100,0	100,0		0	0

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Джерело інформації	Затверджено у паспорті бюджетної програми на звітний період			Фактичні результати показників, досягнуті за рахунок масових видатків (наданих кредитів)			Відхилення		
				загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього
6	рівень готовності проектної документації з будівництва оглядових майданчиків на початок року	%	Розпорюк		0,0	0,0		0,0	0,0		0	0
	рівень готовності проектної документації з будівництва оглядових майданчиків на кінець року	%	Розпорюк		100,0	100,0		100,0	100,0		0	0
<i>Відхилення показників якості відсутні</i>												
2. Забезпечення реконструкції об'єктів												
Обсяг видатків на реконструкцію об'єктів, в т.ч.:					60196779	60 196 779		60 196 778	60 196 778		-1	-1
затрат												
1	Обсяг видатків на проектні роботи для реконструкції вулиць	грн.	Рішення Вінницької міської ради "Про бюджет Вінницької міської територіальної громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №62, зі змінами		48 070 158	48 070 158		48 070 157	48 070 157		-1	-1
	Обсяг реконструкції вулиць	м²	Проекти - інженерна документація		25 384	25 384		25 384	25 384		0	0
2	Обсяг видатків на проектні роботи для реконструкції вулиць	грн.	Рішення Вінницької міської ради "Про бюджет Вінницької міської територіальної громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №62, зі змінами		90 554	90 554		90 554	90 554		0	0
	обсяг видатків на реконструкцію системи зовнішнього освітлення	грн.	Рішення Вінницької міської ради "Про бюджет Вінницької міської територіальної громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №62, зі змінами		10 267 068	10 267 068		10 267 068	10 267 068		0	0
3	Обсяг реконструкції світильників	шт.	Розпорюк (фактичне виконання)		441	441		441	441		0	0
	обсяг видатків на реконструкцію обладнання спортивного майданчика	грн.	Рішення Вінницької міської ради "Про бюджет Вінницької міської територіальної громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №62, зі змінами		1 768 999	1 768 999		1 768 999	1 768 999		0	0
3	обсяг реконструкції обладнання спортивного майданчика	м²	Розпорюк (фактичне виконання)		2 100	2 100		2 100	2 100		0	0
	<i>Відхилення показників затрат виникає через заокруглення планових показників</i>											
продукту												
1	Кількість об'єктів , на яких планується реконструкція вулиць	од.	Рішення Вінницької міської ради "Про бюджет Вінницької міської територіальної громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №62, зі змінами		2	2		2	2			
2	Кількість проектів для реконструкції вулиць	од.	Рішення Вінницької міської ради "Про бюджет Вінницької міської територіальної громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №62, зі змінами		2	2		2	2			
3	Кількість об'єктів , на яких планується реконструкція системи зовнішнього освітлення	од.	Рішення Вінницької міської ради "Про бюджет Вінницької міської територіальної громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №62, зі змінами		5	5		5	5			
4	кількість об'єктів , на яких планується реконструкція обладнання спортивного майданчика	од.	Рішення Вінницької міської ради "Про бюджет Вінницької міської територіальної громади на 2021 рік" * від 24.12.2020 №62, зі змінами		1	1		1	1			
<i>Відхилення показників продукту відсутні</i>												
ефективності												

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Джерело інформації	Затверджено у паспорті бюджетної програми на звітний період			Фактичні результативні показники, досягнуті за рахунок касових вищатків (наданих кредитів)			Відхилення		
				загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього	загальний фонд	спеціальний фонд	усього
1	Середні витрати на реконструкцію 1 вулиці	грн.	Розрахунок		24 035 079	24 035 079		24 035 079	24 035 079		0	0
	Середні витрати на реконструкцію 1м 2 вулиць	грн.	Розрахунок		1 894	1 894		1 894	1 894		0	0
	Середні витрати на розробку одного проекту для реконструкції вулиць	грн.	Розрахунок		45 277	45 277		45 277	45 277		0	0
2	середні витрати на 1 об'єкт реконструкції системи зовнішнього освітлення	грн.	Розрахунок		2 053 414	2 053 414		2 053 414	2 053 414		0	0
	середні витрати на реконструкцію 1 світильника	грн.	Розрахунок		23 281	23 281		23 281	23 281		0	0
3	середні витрати на 1 об'єкт реконструкції обладнання спортивного майданчика	грн.	Розрахунок		1 768 999	1 768 999		1 768 999	1 768 999		0	0
	середні витрати на 1 м ² реконструкції обладнання спортивного майданчика	грн.	Розрахунок		842	842		842	842		0	0
<i>Відхилення показників ефективності відсутні</i>												
якості												
1	рівень готовності реконструкції вулиць на початок року	%	Розрахунок		45,2	45,2		45,2	45,2		0	0
	рівень готовності реконструкції вулиць на кінець року	%	Розрахунок		59,1	59,1		59,1	59,1		0	0
	рівень готовності проектної документації реконструкції вулиць на початок року	%	Розрахунок		0	0		0	0		0	0
	рівень готовності проектної документації реконструкції вулиць на початок року	%	Розрахунок		100	100		100	100		0	0
2	рівень готовності реконструкції системи зовнішнього освітлення на початок року	%	Розрахунок		33,2	33,2		33,2	33,2		0	0
	рівень готовності реконструкції системи зовнішнього освітлення на кінець року	%	Розрахунок		100	100		100	100		0	0
3	рівень готовності реконструкції обладнання спортивного майданчика на початок року	%	Розрахунок		27,3	27,3		27,3	27,3		0	0
	рівень готовності реконструкції обладнання спортивного майданчика на кінець року	%	Розрахунок		68,6	68,6		68,6	68,6		0	0
<i>Відхилення показників якості відсутні</i>												
<i>Відхилення показників якості виникає через співвідношення фактичного виконання робіт до запланованого обсягу витратів на реконструкцію об'єкту</i>												
<i>За результатами 2020 р. відповідно до затверджених паспортів бюджетної програми показників % виконання результативних показників складає:</i>												
<i>100%</i>												

10. Узагальнений висновок про виконання бюджетної програми.

За 2020 рік на забезпечення будівництва об'єктів було витрачено - 28 973 997 грн, на забезпечення реконструкції об'єктів - 60 196 778 грн.

Фактичний обсяг видатків з будівництва доріг становить 21 102 966 грн.. У 2021 продовжувались роботи по об'єктах :

"Нове будівництво вул. Проектної 12а (від перехрестя з вул. Проектною 16 до перехрестя з вул. Проектною 13) та ділянка вул. Проектної 13 (від перехрестя з вул. Проектною 12а до перехрестя з вул. Проектною 12) в м. Вінниця", "Нове будівництво ділянки вул.Проектної 12 (від перехрестя з вул.Проектною 13 в напрямку вул.Чехова) в м.Вінниці", "Нове будівництво дороги від вул.Проектної 12 в напрямку до вул.Немирівське шосе в м.Вінниці", "Нове будівництво дороги по вул. Тимофіївській (від ПК7 до ПК8+42) в м. Вінниці". Розпочаті роботи по об'єкту "Нове будівництво дороги по вул. Тимофіївська (від ПК8+42 до ПК10+30) в м. Вінниці".

У поточному році введенні 4 об'єкти з будівництва в експлуатацію:

"Нове будівництво дороги та тротуару по вул. Енергетична в м.Вінниці", "Нове будівництво дороги по вул. Тимофіївській (від ПК0 до ПК 7) в м. Вінниці", "Будівництво дороги по вул. Верхарній в м. Вінниці", "Нове будівництво громадської вбиральні по вул. Хмельницьке шосе в м. Вінниці".

Здійснено передпроектні розрахунки , виготовлена проектно - кошторисна документація по об'єктах:

"Нове будівництво скверу по вул. Архітектора Артинова (між буд. №38 та №40) з виходом на вул. Театральну (між буд. №37 та №41) та з влаштуванням відкритого русла р. Каліча в м. Вінниці", "Нове будівництво оглядового майданчика з влаштуванням благоустрою ділянки по вул. Г. Успенського в мю Вінниця".

У поточному році були продовжені роботи по об'єкту "Нове будівництво громадської вбиральні по вул. Пирогова (біля Національного музею-садиби М.І.Пирогова) в м. Вінниці"

Продовжені роботи по об'єктах "Будівництво кладовища по вул. Сабарівське шосе, б/н черга у м. Вінниця" та "Будівництво комплексу по знешкодженню побутових відходів (на території Людавської сільської ради)", фактичний обсяг видатків становить 4 970 870 грн. та 548 597 грн. відповідно.

У 2021 році були завершені роботи по об'єкту "Реконструкція систем зовнішнього освітлення м. Вінниця" використано коштів 10 267 068 грн. Роботи проводились на 5 вулицях міста (вул. Соборна, вул. Келецька, вул. Пирогова, вул. Барське шосе, вул. Хмельницьке шосе), було встановлено 441 шт.світильників

Розпочаті роботи по об'єкту "Реконструкція вул.Батозької (від просп.Коцюбинського до вул.Академіка Янгеля) в м.Вінниці".

Завершені роботи по об'єкту "Реконструкція обладнання спортивного майданчика біля перехрестя вул. Пирогова та 2 пров. Вишневського в м. Вінниці".

Виготовлена проектно - кошторисна документація по об'єктах : "Реконструкція дороги та тротуару по вул.Пирогова (від вул. Р.Скалецького до вул. Малиновського) в м.Вінниці", "Реконструкція дороги та тротуару по вул.600-річчя (від вул. Хмельницьке шосе до вул. А.Первозванного) в м.Вінниці".

У поточному році було здійснено введення в експлуатацію об'єкта "Реконструкція вул.Замостянської (від вул.Стрілецької до проспекту Коцюбинського) в м.Вінниці".

**Директор департаменту
комунального господарства та
благоустрою**

Ю.В. Семенюк

(підпис)

**Головний бухгалтер департаменту
комунального господарства та
благоустрою**

Н.А. Поліщук

(підпис)